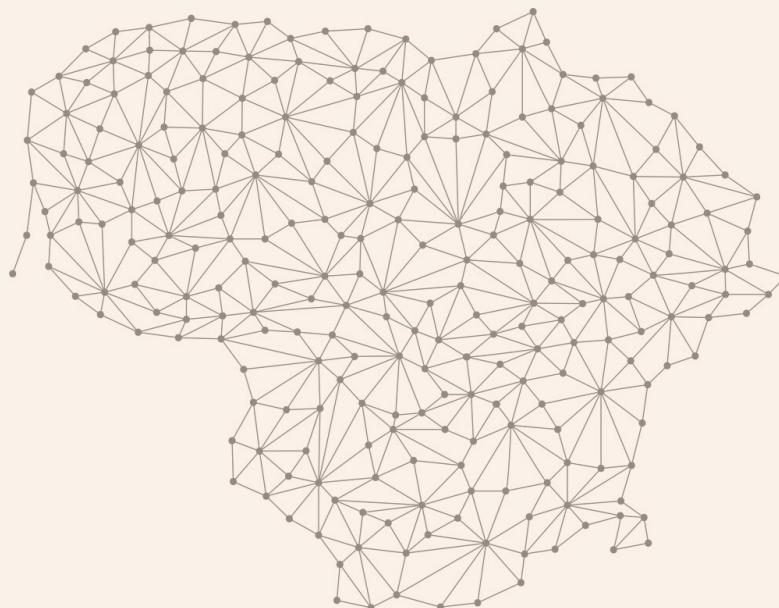

„Bendru sutarimu link savivaldybių
savarankiškumo stiprinimo“

VIEŠOSIOS KONSULTACIJOS ATASKAITA

TURINYS

1. *Kvietimas į viešąją konsultaciją ir renginio programa.....2*
2. *Darbinės sesijos užduotis ir potemės dalyviams.....3*
3. *Viešosios konsultacijos darbo grupių pateikti pasiūlymai..10*
4. *Spaudos pranešimas apie viešąją konsultaciją.....12*
5. *Renginio nuotraukos.....15*
6. *Viešosios konsultacijos prezentacija.....21*

BENDRU SUTARIMU LINK SAVIVALDYBIŲ SAVARANKIŠKUMO STIPRINIMO viešoji konsultacija

Vieta: LR Prezidentūra (įėjimas iš S. Daukanto aikštės)

Laikas: 2020 m. liepos 23 d., ketvirtadienis, 13:00 – 16:00

Maloniai kviečiame Jus dalyvauti „Kurk Lietuvai“ projekto „Bendru sutarimu link savivaldybių savarankiškumo stiprinimo“ viešojoje konsultacijoje, kurios metu bus diskutuojama ir tariamasi dėl konkrečių priemonių savivaldybių savarankiškumo ir atsakomybės stiprinimui. Diskusijos metu išgryninti sprendimai taps pagrindu rengiant pasiūlymus dėl savivaldos savarankiškumo stiprinimo, kurie bus pristatyti 2020 m. rugsėjo 3 d. Respublikos Prezidento inicijuojamame Regionų forume.

Renginyje kviečiami dalyvauti Seimo, Vyriausybės, Prezidentūros, Vidaus reikalų ir Finansų ministerijų, kitų valstybinių institucijų, politinių partijų, Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovai ir temos ekspertai.

PRELIMINARI RENGINIO PROGRAMA

I DALIS

13:00 – 13:10 Įžanginis žodis (LR Prezidento vyriausiasis patarėjas Povilas Mačiulis), darbotvarkės pristatymas

13:10 – 13:25 Lietuvos savivaldybių tyrimo rezultatų pristatymas („Kurk Lietuvai“ projekto vadovai)

13:25 – 13:40 Užsienio šalių gerosios praktikos pristatymas („Kurk Lietuvai“ projekto vadovai)

13:40 – 14:00 Dalyvių diskusija „Esama situacija: ar yra prielaidų pokyčiams?“

14:00 – 14:15 Kavos pertrauka

II DALIS

14:15 – 15:15 Darbas grupėse:

- **Savivaldybių funkcijų peržiūra** (valstybės deleguotų ir savarankiškųjų funkcijų paskirstymas, subsidarumo principas, prioritetinės sritys)
- **Savivaldybių finansinis savarankiškumas** (esama savivaldybių pajamų formavimo tvarka, investicijų finansavimas, valstybės finansų tvarumas)
- **Centrinės valdžios ir vietos savivaldos partnerystės kūrimas** (bendradarbiavimo principai, esamų formatų išnaudojimas ar naujų formatų kūrimas, interesų derinimas)

15:15 – 15:50 Grupių rezultatų pristatymas ir bendras aptarimas

15:50 – 16:00 Viešosios konsultacijos apibendrinimas

Moderatorius: Aurimas Perednis

VIEŠOSIOS KONSULTACIJOS II DALIS

Darbas grupėse šiomis temomis:

1. **Savivaldybių funkcijų peržiūra** (valstybės deleguotų ir savarankiškųjų funkcijų paskirstymas, subsidiarumo principas, prioritetinės sritys).
2. **Savivaldybių finansinis savarankiškumas** (esama savivaldybių pajamų formavimo tvarka, investicijų finansavimas, valstybės finansų tvarumas).
3. **Centrinės valdžios ir vietos savivaldos partnerystės kūrimas** (bendradarbiavimo principai, esamų formatų išnaudojimas ar naujų formatų kūrimas, interesų derinimas).

IVADAS. Funkcijų įgyvendinimas, jų finansavimas ir abiejų valdžių partnerystė yra trys esminės, kompleksinės, tarpusavy susijusios bei viena kitą papildančios ir savivaldos savarankiškumą apibrėžiančios temos. **Pirma**, aiškus ir subsidiarus funkcijų bei atsakomybių pasidalijimas, centralizuotų valstybės funkcijų derinimas su decentralizacijos siekiais yra būtini užtikrinant optimalų valstybės valdymą, kokybiškas paslaugas gyventojams, atsakingą resursų naudojimą. **Antra**, funkcijų pasiskirstymas savaime neparodo atsakomybės dydžio, nes savarankiškumas atsispindi srities finansavime ir savivaldos galimybėmis disponuoti ištekliais. **Trečia**, bendradarbiavimas yra universalus konstitucinis principas, būtinas siekiant efektyvaus visuomenės ir valstybės reikalų tvarkymo (KT 1996), tačiau visos pusės pripažįsta, kad iki šiol jis nebuvo pakankamas, konsultacijos fragmentiškos, trūko atviro ir konstruktyvaus dialogo, abipusio pasitikėjimo.

DISKUSIJŲ TIKSLAS. išdiskutuoti ir sutarti dėl konkrečių sprendimų (ar jų alternatyvų) savivaldybių savarankiškumo ir atsakomybės stiprinimui. Diskusijos metu išgryninti pasiūlymai (sritis / priemonės / veiksmai) taps pagrindu rengiant Savivaldos savarankiškumo stiprinimo priemonių planą, kuris bus pristatytas LR Prezidento inicijuojamame Regionų forume 2020.

Savivaldos savarankiškumo stiprinimo priemonių plano preliminari koncepcija:

I DALIS. Prielaidos

II DALIS. Tikslai, siekiamas poveikis, stebėsena

III DALIS. Priemonės

1) Kryptis

1.1.) Sritis

1.1.1) Veiksmas/Priemonė + pagrindimas + institucija + laikotarpis

1.1.2) Veiksmas/Priemonė + pagrindimas + institucija + laikotarpis

1.2.) Sritis

1.2.1.....t.t.

2) Kryptis

2.1.) Sritis

2.2.1.....t.t.

Priemonių plano kryptys sutampa su darbo grupių temomis. Kiekvienoje grupėje kviečiame diskutuoti dėl galimų sričių ir veiksmy/priemonių, taip pat, jei įmanoma, įvertinti šio pasiūlymo pagrindimą ir poveikį, numatyti atsakingą instituciją ir įgyvendinimo laikotarpį. Galima siūlyti ir kelias vienos priemonės alternatyvas, kurių pasirinkimui reiktų gilesnės diskusijos ar papildomos informacijos. Grupelėse išdiskutuoti pasiūlymai, jų prioritetai ir pirmieji žingsniai pokyčių link bus pristatyti visai auditorijai bendram aptarimui.

Žemiau kiekvienai grupei pateikiama papildoma, problematiką pagrindžianti informacija bei galimos diskusijos potėmės ir pasiūlymai klausimams.

I. Darbo grupė

TEMA: SAVIVALDYBIŲ FUNKCIJŲ PERŽIŪRA

DISKUSIJOS FASILITATORIUS: DALIA MASAITIENĖ

DISKUSIJOS TEMOS IR KLAUSIMAI:

1. **Subsidiarumo principas.** Kaip turėtume interpretuoti sąvoką? Kokios priemonės užtikrintų jo įgyvendinimą praktikoje?
2. **NPP 2021-2030** projekte numatytas uždavinys „peržiūrėti atsakomybes, funkcijas ir kompetencijas <..>, vadovaujantis subsidiarumo principu išgryninti valstybės ir savivaldybių institucijų atsakomybę“. Kaip jį įgyvendinsime? Kaip šią peržiūrą paversti galimybe pakeisti vyraujančių centralizacijos tendencijų kryptį?
3. **Valstybinių ir savarankiškų funkcijų pasiskirstymas.** Kaip galime įvertinti, koku lygmeniu funkciją vykdyti efektyviau ir kaip geriau būtų pasiektas funkcijos tikslas? Kurios valstybinės funkcijos galėtų būti priskirtos savarankiškosioms ir taip vykdomos efektyviau? Ar galėtų savivaldybės turėti daugiau laisvės vykdydamos tiek valstybines, tiek savarankiškas funkcijas?
4. **Prioritetinės sritys (funkcijos):** kokie pokyčiai turėtų didžiausią poveikį įgyvendinant visuomenės interesus ir stiprinant savivaldą?
5. **Funkcijų įgyvendinimo tikslai ir rodikliai.** Kokiomis priemonėmis (kontrolės, koordinavimo ar stebėsenos) galėtume užtikrinti efektyvų tikslų siekimą, kompleksinių rodiklių nustatymą ir tuo pačiu palikti savivaldai laisvės jų siekiant?
6. **Kompetencijų vystymas.** Kaip perduodami savivaldai daugiau atsakomybių, galėtume užtikrinti tam reikalingus vietos savivaldos žmogiškuosius resursus ir kompetencijas?

PAPILDOMA INFORMACIJA TEMAI:

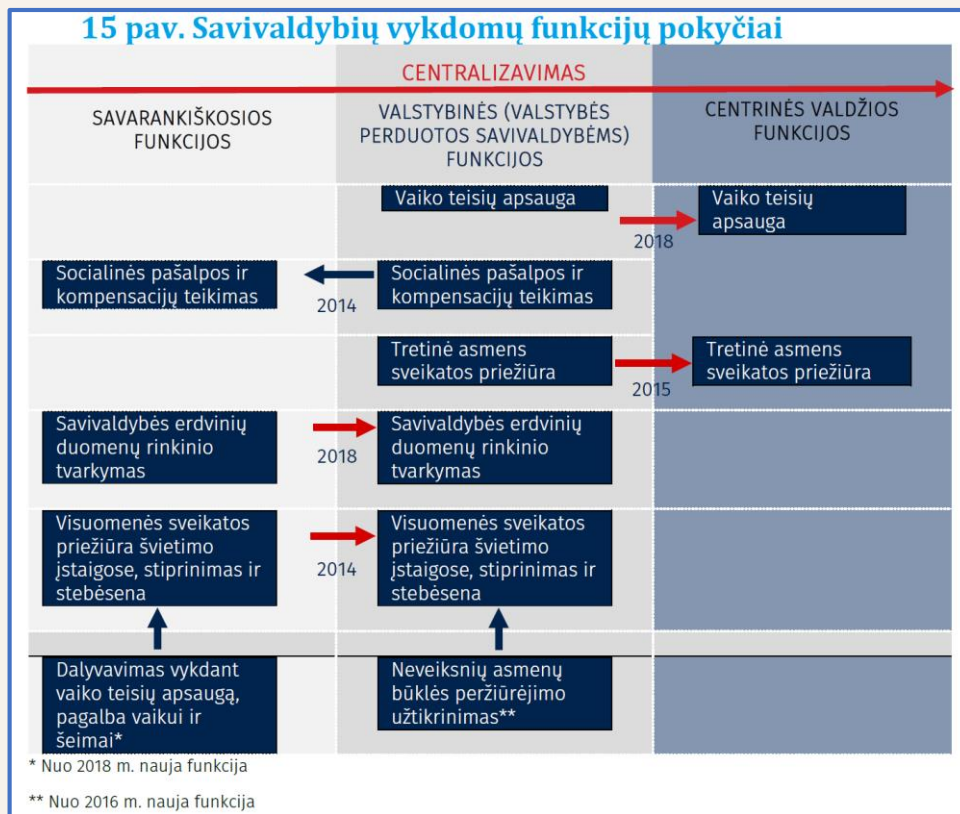
VSĮ (2 sk.): savivaldybėms pavestos vykdyti 44 savarankiškosios ir 36 valstybinės (valstybės perduotos savivaldybėms) funkcijos. Pagal veiklos pobūdį skirstomos į vietos valdžios, viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo.

SUBSIDIARUMO PRINCIPAS. [Europos vietos savivaldos chartijoje](#) įtvirtinta, kad visuomeninių įsipareigojimų vykdymas priskiriamas arčiau piliečių esantiems viešojo valdymo subjektams, o aukštesniems valdymo subjektams perduodamos tos funkcijos, kurių negali atlikti žemesnio lygmens viešojo valdymo subjektai. ET 2018 ataskaita Lietuvai: „Nors subsidiarumo principas buvo įtrauktas į teisės aktus, jis nėra pilnai įgyvendintas praktikoje“. Tuo metu [LR Viešojo administravimo įstatyme](#) (I sk. 3 str.) bei LR Vietos savivaldos įstatyme (4 str.) apibrėžiama, jog „šis principas reiškia, kad savivaldybės viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami tuo lygmeniu, kuriuo jie yra efektyviausi“.

FUNKCIJŲ PERŽIŪRA. „LIETUVA 2030“ numato „optimizuoti institucijų veiklos mastą, nuolat analizuojant atliekamas funkcijas“ ir „viešąsias paslaugas teikti vadovaujantis subsidiarumo ir vieno langelio principais“. **NPP 2021-2030** (projektas): 8. tikslo uždavinys: „Tobulinti viešojo valdymo institucijų sistemą ir optimizuoti viešojo valdymo institucijų tinklą, peržiūrėti atsakomybes, funkcijas ir kompetencijas, atsisakant viešajam sektoriui nebūdingų funkcijų bei vadovaujantis subsidiarumo principu išgryninti valstybės ir savivaldybių institucijų atsakomybę“.

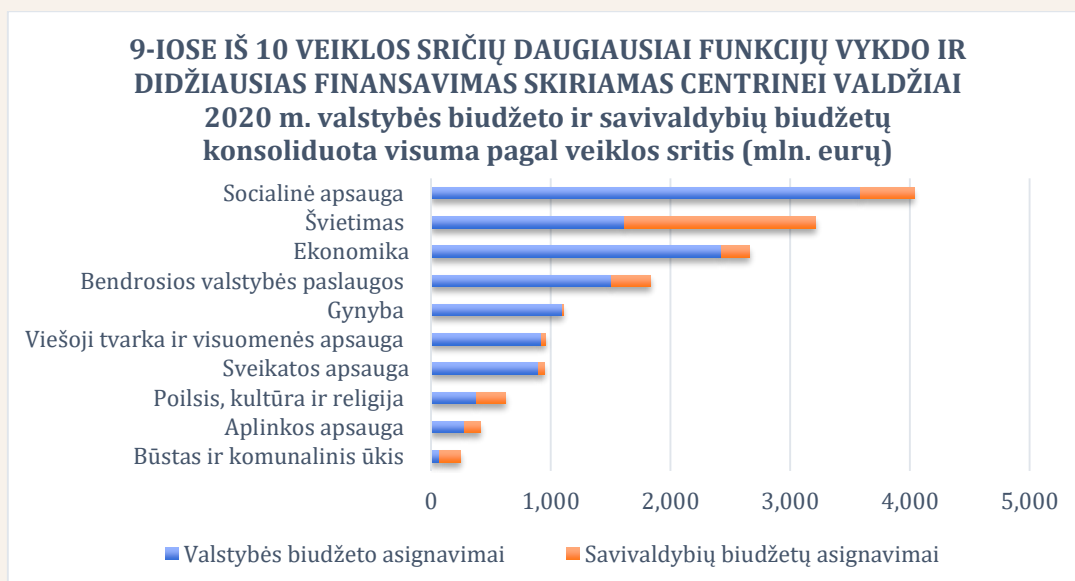
VK 2019: Ar savivaldybių vykdomų funkcijų sistema sudaro sąlygas joms veikti efektyviai?

- Funkcijų perskirstymai rodo tendenciją jas centralizuoti, t. y. perduoti vykdyti centrinei valdžiai arba savarankiškąsias funkcijas keisti į valstybines. Nėra vertinama, kokio rezultato siekiama pokyčių ir kuriuo valdymo lygiu jas vykdyti efektyviau.

Šaltinis: Valstybės kontrolė, 2019

- Sprendimų priėmimas ir funkcijų vykdymas daugiau sutelktas centrinėje valdžioje. 8-iose (iš 10-ies) veiklos sričių daugiausia funkcijų vykdo ir didžiausias finansavimas skiriamas centrinei valdžiai. Veiklos srityse abu valdymo lygiai vykdo panašias ar tapačias veiklas, tarpusavyje menkai bendradarbiaujama.

Šaltinis: Finansų ministerijų duomenys

- 12-ai (iš 36) valstybinių funkcijų vykdyti nepakanka skiriamų dotacijų, todėl savivaldybės savo lėšomis finansuoja dalį jų vykdymo sąnaudų. << Konstitucinio Teismo aiškinimu (2002-01-14) Konstitucijoje įtvirtintas savivaldybių veiklos savarankiškumas suponuoja tai, kad **jeigu įstatymais savivaldybėms perduodamos valstybės funkcijos, turi būti numatomos ir šioms funkcijoms reikalingos lėšos.** >>

II. Darbo grupė

TEMA: SAVIVALDYBIŲ FINANSINIS SAVARANKIŠKUMAS

DISKUSIJOS FASILITATORIUS: VIKTORAS SIRVYDIS

DISKUSIJOS TEMOS IR KLAUSIMAI:

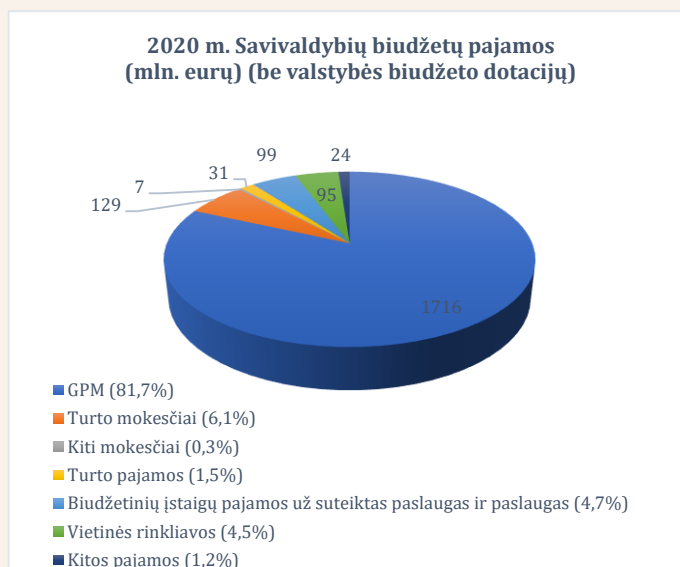
1. Savivaldybių (finansinio) savarankiškumo sąvokos išgryninimas ir suvienodinimas tarp skirtingų suinteresuotų šalių. Į kokius valstybės tikslus svarbu atsižvelgti, suteikiant savivaldybėms didesnę finansinę savarankiškumą ir atsakomybes?
2. Kaip būtų galima gerinti savivaldybės finansinių išteklių formavimo sistemą (įskaitant ir kreditavimą), kad ji labiau įgalintų ir motyvuotų savivaldybes veikti efektyviau ir siekti geresnių rezultatų? Nuo kokių veiklos sričių (*savivaldybės biudžeto formavimas, funkcijų finansavimas, investicijų planavimas ir vykdymas, mokesčių ir rinkliavų surinkimas ir įskaitymas ar kt.*) reikėtų pradėti, kurios duotų didžiausią naudą, užtikrintų esamų lėšų racialesnę panaudojimą?
3. Gyventojų pajamų mokesčio įskaitymo į savivaldybių biudžetus ir persikirstymo tarp valstybės ir savivaldybės biudžetų sistema. Fiskalinio išlyginimo sistemos peržiūra, nauji sprendimai, kurie labiau atitiktų konkrečios savivaldybės poreikius.
4. Savivaldybių savarankiškosios pajamos. Kaip didinti savivaldybių nuosavas pajamas? Galimi sprendimai skirtingose pajamų rūšyse (mokesčiai, rinkliavos, savivaldybių įmonių pajamos ir kt.) ir jų panaudojime.
5. Kokie iš šiuo metu Lietuvoje taikomų mokesčių galėtų tapti savivaldybių savarankiškų pajamų šaltiniu (t. y. dalijamas su centrine valdžia ar pilnai priskirtas vietos valdžiai)?
6. Savivaldybių skola ir fiskalinė drausmė. Kaip reikėtų keisti esamą savivaldybių skolinimosi mechanizmą, kad būtų nestabdoma vietos plėtra ir kartu būtų laikomasi nacionalinių makroekonominių tikslų, tokių kaip fiskalinis tvarumas?

PAPILDOMA INFORMACIJA TEMAI:

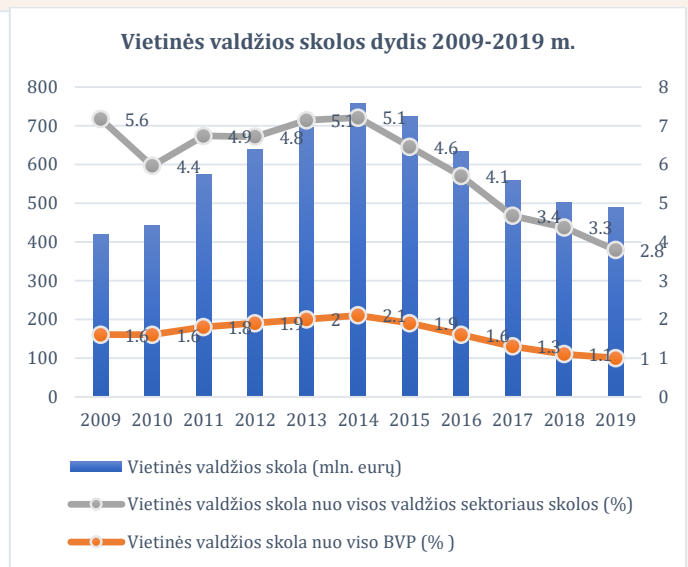
- **Ateinančiais metais padidės įtampa tarp savivaldybių finansinio pajėgumo ir savivaldybių finansavimo poreikių**, nes didės vietinių investicijų poreikis, kurį lemia egzistuojantys dideli regioniniai skirtumai ir didėjantis urbanizacijos spaudimas, gyventojų senėjimas ir emigracija, ekonominės ir demografinės COVID-19 pasekmės.
- **EBPO šalyse** pastaraisiais metais matoma tendencija, kai vis daugiau įgaliojimų suteikiama vietos savivaldai, siejant teigiamus pokyčius su efektyvesniu valstybės biudžeto lėšų panaudojimu, tikslingiau atlieptais gyventojų poreikiais, didesniu regionų konkurencingumu ir platesniu demokratijos principų įgyvendinimu – vietos valdžios skaidrumu, atskaitingumu ir aktyvesniu piliečių įsitraukimu – **suteiktus įgaliojimus derinant su efektyvia centrinės valdžios koordinavimo ir stebėsenos sistema**.
- **EBPO vertinimu, esamas funkcijų ir finansavimo pasiskirstymas tarp Lietuvos centrinės valdžios ir vietos savivaldos rodo žemą fiskalinės decentralizacijos lygį** palyginti su kitomis ES ir EBPO šalimis. Pagal fiskalinės decentralizacijos rodiklius (savivaldybių pajamų, išlaidų, investicijų, skolos dalis atitinkamai nuo visų valstybės pajamų, išlaidų, investicijų ir skolos) yra žemiau ES ir EBPO šalių vidurkio.
- **Lietuvoje egzistuoja didelė priklausomybė nuo vieno savivaldybių veiklos finansinio šaltinio** – pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio sudaro daugiau nei 80 % visų savivaldybių biudžeto pajamų. Savivaldybių pajamos iš kitų mokesčių nesiekia 10 %. Tuo tarpu EBPO šalių

praktika rodo, kad kitose šalyse per savivaldybių biudžetus perskirstoma daugiau centralizuotų mokesčių ir savivaldybių mokesstinės pajamos yra labiau diferencijuotos.

- **Per savivaldybių biudžetus perskirstoma apie 15 %** visų konsoliduotų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų pajamų. Valstybės biudžeto dotacijos apimtys sudaro daugiau kaip trečdalį viso savivaldybių biudžeto.
- **Apie 50 % savivaldybių biudžetų asignavimų skiriama švietimo sričiai.** Švietimo srities funkcijų yra ir savarankiškųjų, ir valstybės perduotų. Keli finansavimo šaltiniai ir skirtingos jų panaudojimo paskirtys apsunkina savivaldybių biudžeto planavimą, vykdymą ir pačių funkcijų įgyvendinimą.
- **Vietos valdžios indėlis į viso valdžios sektoriaus finansų tvarumą yra svarbus, tačiau Lietuvoje itin griežtai reglamentuotas.** EBPO eksperto Hansjörg Blöchliger (2020-06-04) teigimu, „fiskalinis tvarumas gali būti išlaikytas kitomis priemonėmis nei pernelyg griežtos fiskalinės taisyklės, kurios Lietuvoje yra išimtinai griežtos. <..> Lietuvoje ne tik fiskalinės, bet ir visos savivaldybių elgesį apibrėžiančios taisyklės priklauso griežčiausioms EBPO: biudžeto taisyklės, išlaidų sudėtis ir apribojimai, tikslų nustatymas ir kt.“
- **Lietuvos vietos valdžios skola pastaruosius penkerius metus yra mažėjanti:** nuo 757 mln. eurų 2014 m. sumažėjo iki 489 mln. eurų 2019 m. bei per dešimtmetį pagal procentinę dalį nuo visos valdžios sektoriaus skolos ir nuo šalies BVP sudaro mažiausią dalį (atitinkamai 2,8 % valdžios sektoriaus skolos ir 1% BVP). Fiskalinės drausmės indekse Lietuva vertinama labai aukštai ir užima 3 vietą iš 28 šalių (EK, 2018).

Šaltinis: Finansų ministerijų duomenys

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenys

III. Darbo grupė

TEMA: CENTRINĖS VALDŽIOS IR VIETOS SAVIVALDOS PARTNERYSTĖS KŪRIMAS

DISKUSIJOS FASILITATORIUS: GEDIMINAS ČESONIS

DISKUSIJOS TEMOS IR KLAUSIMAI:

1. Kokie turėtų būti pamatiniai centrinės valdžios ir vietos savivaldos partnerystės principai?
2. Kaip derinti centrinės valdžios ir vietos savivaldos interesus ir vykdomą veiklą, siekiant regioninės politikos prioritetus formuoti „iš apačios į viršų“? Kaip gerinti komunikaciją tiek tarp centrinės valdžios institucijų, ministerijų ir joms pavaldžių įstaigų, tiek tarp centrinės ir vietos valdžių nusistatant prioritetus ir veiklos rodiklius?
3. Kaip įgalinti Vyriausybės ir LSA dvišalės komisijos formatą siekiant reikšmingų susitarimų tarp valdžios lygių ir komisijos sprendimų tęstinumo? Kokios galėtų būti šio formato alternatyvos?
4. Kaip stiprinti Lietuvos savivaldybių ir LSA derybines pozicijas ir įgaliojimus, formuojant asociacijos kaip centrinės valdžios partnerio vaidmenį, dalyvaujant valstybės ir savivaldybių konsoliduotų biudžetų projekto rengime, svarstant strateginės reikšmės teisės aktų projektus ir kitus su savivalda susijusius sprendimus? Ar būtų prasminga stiprinti savivaldybių interesų atstovavimą Seime?
5. Kaip formuoti atvirą ir įtraukią bendradarbiavimo kultūrą, pagrįsta tarpusavio pasitikėjimu, konstruktyviu dialogu? Kokių paskatų ir kompetencijų reikia tokios kultūros formavimuisi?

PAPILDOMA INFORMACIJA TEMAI:

- Regioninė politika Lietuvoje yra daugiasluoksnė, skirtingus valdžios lygius ir institucijas jungianti politikos sritis, reikalaujanti aiškaus atsakomybių pasidalijimo ir yra veiksminga tik egzistuojant visų joje veikiančių dalyvių nuolatiniam ir efektyviam bendradarbiavimui. Todėl savivaldybių ir valstybės interesų derinimas yra ypač svarbus, o jų bendradarbiavimas, veiklos koordinavimas yra neišvengiamas ir būtinas. Nuo šio bendradarbiavimo gylio ir kokybės priklauso tiek priimamų sprendimų kokybė, tiek jų įgyvendinimo sklandumas.
- Abu viešosios valdžios įgyvendinimo sistemos lygiai – centrinė valdžia ir vietos savivalda – siekia bendrų tikslų – optimaliai organizuoti valdymą, teikti kokybiškas paslaugas gyventojams ir tenkinti jų poreikius, atsakingai planuoti ir racionaliai naudoti valstybės finansus, tačiau tam būtinas bendradarbiavimas, subsidiarus atsakomybių pasidalijimas bei centralizuotų valstybės funkcijų derinimas su decentralizacijos siekiais šiandien nėra pakankamai užtikrinami. Valstybės kontrolė pabrėžia nepakankamą centrinės valdžios ir vietos savivaldos bendradarbiavimą, nustatant ir siekiant svarbių valstybei socialinių, ekonominių tikslų, tai sukelia neigiamas pasekmes – tikslai lieka neįgyvendinti. Abiem valdžios lygiais funkcijos vykdomos atskirai, tarpusavyje menkai bendradarbiaujama. (VK, 2019)
- Savivaldybių santykiuose su valstybės institucijomis numatytos aiškios teisinės galimybės bendradarbiavimui. Vietos savivaldos įstatymas (52 str.) reglamentuoja, kad savivaldybės prireikus gali gauti konsultacijų iš valstybės institucijų, o su jų veikla susiję svarstomi teisės aktų projektai aptariami su savivaldybėmis arba Lietuvos savivaldybių asociacija (LSA).

Tačiau tokia praktika konsultuotis ir įtraukti savivaldos atstovus į valstybės valdymo procedūras nėra susiformavusi ir vyksta tik fragmentiškai.

- Vyriausybės ir LSA interesų ir pozicijų tiesioginiam derinimui šalių susitarimu sudaryta Dvišalė komisija (VSĮ 52 str.). Komisija nagrinėja svarbius valstybei ir savivaldybėms klausimus, teikia išvadas dėl jų sprendimo. Deklaruotas siekis paspartinti regionams aktualių klausimų sprendimą, ekonominius bei socialinius pokyčius regionuose, sutrumpinti biurokratinės procedūras, tačiau reikšmingų susitarimų nepasiekta. Pirmas Komisijai keltas klausimas buvo savivaldybių skolinimosi limito padidinimas arba tvarkos nustatymas, tačiau pokyčių čia neįvyko, šie klausimai ir šiandien išlieka vieni aktualiausių. Abi pusės pripažįsta, kad nors dvišalis tiesioginis bendradarbiavimas yra itin svarbus ir pažangus žingsnis lygiaverčiam dialogui kurti, tačiau Dvišalės komisijos darbas lig šiol nebuvo pakankamai išnaudojamas, tarnavo labiau kaip apsikeitimo aktualijomis formatas, o sprendimų reikalaujantiems klausimams toliau pasitelkiami įprastiniai, dažniausiai sektoriniai formatai.
- Savivaldybių veiklos ir funkcijų vykdymas yra susijęs su atitinkamų ministerijų veiklos sritimis. Neįgyvendinant horizontaliai koordinuotos regioninės politikos ir neturint vienos šią sritį vienijančios institucijos sudėtinga tinkamai įgyvendinti savivaldybėms pavestas funkcijas.

Informacija diskusijai parengta remiantis [„Lietuvos regionų būklės ir savivaldybių savarankiškumo apimties esamos situacijos analize“](#) (2020) bei konsultuojantis su projekto suinteresuotomis šalimis.

BENDRU SUTARIMU LINK SAVIVALDYBIŲ SAVARANKIŠKUMO STIPRINIMO

viešosios konsultacijos darbo grupių pasiūlymai

1. Savivaldybių funkcijų peržiūra

Pagrindinė pokyčių sąlyga tam, kad peržiūra būtų ne tik teorinė, bet ir įgyvendinta praktiškai – politinė valia.

- 1) Siekti objektyviai įvertinti ir atskirti valstybės ir savivaldybių kompetencijas, kad šios nesidubliuotų ir nepersidengtų, kad aiškiai pasidalintų atsakomybes.
- 2) Kur atsakomybių pilnai atskirti neįmanoma, vykdant tokias funkcijas užtikrinti lygiavertį bendradarbiavimą
- 3) Sukurti aiškesnę funkcijų finansavimo sistemą, orientuotą į pokyčių ir rezultatų siekį.
- 4) Vengti perteklinio savarankiškųjų funkcijų reglamentavimo. Nurodyti tikslą, tačiau priemonės leisti pasirinkti pačioms savivaldybėms.
- 5) Peržiūrint kiekvieną funkciją, įvertinti Lietuvos savivaldybių skirtingumą kaip horizontalų peržiūros kriterijų. Galbūt ir atsakomybės galėtų būti pasidalijamos ne visose savivaldybėse vienodai.
- 6) Visi sprendimai dėl savivaldybių funkcijų vykdymo turi būti išsamiai išdiskutuoti ir suderinti su savivaldybėmis.
- 7) Kurti regionines funkcijas, siekiant užtikrinti tam tikrą vienodą gyvenimo lygmens standartą visų savivaldybių gyventojams.
- 8) Svarstyti kokybiškai naujų savivaldos funkcijų atsiradimą - ko iki šiol savivaldybės nedarė, bet galbūt jau galėtų?

2. Savivaldybių finansinis savarankiškumas

- 1) Užtikrinti savivaldybių nuosavų pajamų šaltinių neliečiamumą ir stabilumą. Gyventojų pajamų mokesčio netektis, atsiradusias dėl centrinės valdžios priimtų sprendimų, mažinančių savivaldybių pajamas iš šio mokesčio, savivaldybėms kompensuoti 100 % valstybės lėšomis.
- 2) Priskiriant funkcijas savivaldybėms užtikrinti 100 % valstybės lėšų skyrimą funkcijų vykdymui bei leisti disponuoti nepanaudotomis ir sutaupytomis valstybės lėšomis deleguotoms funkcijoms.
- 3) Suteikti lankstesnės savivaldos skolinimosi galimybes koreguojant LR Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinį įstatymą.
- 4) Sukurti vieningą savivaldybėms ir valstybei prieinamą duomenų sistemą, įgalinančią operatyviau keistis informacija ir duomenimis apie į savivaldybių biudžetus įskaitomus mokesčius, jų apskaičiavimą ir surinkimą, mokestinių prievolių ar skolų atsiradimą bei efektyvų jų išieškojimą.

5) Peržiūrėti ir koreguoti investicinių projektų atrankos aprašus, kuriuose keliami reikalavimai šiuo metu neatitinka savivaldos poreikių.

6) Suteikti teisę savivaldybėms disponuoti valstybine žeme, esančia jų teritorijoje. Peržiūrėti Nacionalinės žemės tarnybos funkcijas.

3. Centrinės valdžios ir vietos savivaldos partnerystės kūrimas

1) Didinti LSA įtrauktį į su savivalda susijusių klausimų svarstymą seime. Stiprinti savivaldybių interesų atstovavimą Seimo vietos savivaldos ir valstybės valdymo komitete, teikiant teisėkūros projektų poveikio savivaldai išankstinį vertinimą.

2) Keisti dvišalės komisijos tarp Vyriausybės ir LSA veiklos reglamentavimą:

- nustatant susitikimų reguliarumą
- apsibrėžiant komisijoje sprendžiamus klausimus
- įtraukiant regionų plėtros tarybas partnerystei stiprinti
- tobulinant komunikacinius procesus

3) Tobulinti teisėkūros klausimų derinimo procedūras. Tai ypatingai aktualu tvirtinant konsoliduotą valstybės ir savivaldybių biudžetą.

4) Siekiant gerinti partnerystę tarp skirtingų valdžios lygmenų, į bendradarbiavimo formatus įtraukti daugiau tiesiogiai renkamų valdžios atstovų.

5) Savivaldos ministerijos steigimas, siekiant sukurti vieną, visus regioninės politikos klausimus koordinuojančią instituciją centrinės valdžios lygmenyje.

Lietuvos savivaldybių savarankiškumo tyrimo rezultatai pristatyti Prezidentūroje

Paskelbta Lie 27, 2020

Liepos 23 dieną Prezidentūroje susirinkusiems Vyriausybės, Finansų ir Vidaus reikalų ministerijų, Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovams, merams ir ekspertams buvo pristatytas „Kurk Lietuvai“ atliktas Lietuvos savivaldybių savarankiškumo tyrimas. Po tyrimo pristatymo centrinės valdžios ir vietos savivaldos atstovai bei ekspertai tarėsi dėl savivaldos savarankiškumo stiprinimo poreikio ir galimybių stiprinti abiejų valdžios lygmenų bendradarbiavimą geriau atliepiant visuomenės poreikius.

Šiuo tyrimu buvo siekiama nustatyti savivaldybėms aktualiausius savarankiškumo iššūkius ir poreikius, susijusius su funkcijų pasiskirstymu, finansavimu ir įgyvendinimu. Tuo pačiu buvo vertinama, kokios priemonės ir pokyčiai paskatintų didesnę savivaldybių savarankiškumą ir atsakomybę.

„Savivaldybės yra pasiruošusios prisiimti didesnę atsakomybę už tokias sritis kaip švietimas, socialinė apsauga, investicijų planavimas ir disponavimas žeme. Rezultatai taip pat atskleidė poreikį peržiūrėti savivaldybių biudžetų pajamų formavimo sistemą, suteikiant daugiau įgaliojimų savivaldai didinti savarankiškas pajamas“, – teigė programos „Kurk Lietuvai“ projektų vadovė Dovilė Sujetaitė.

Birželio-liepos mėnesiais vykdytame tyrime dalyvavo 55 iš 60 Lietuvos savivaldybių. Tyrimo klausimai apėmė tokias temas kaip savivaldybių funkcijų pasiskirstymas, vykdymas ir finansavimas, savivaldybių finansinis savarankiškumas, tarpinstitucinis, tarpsavivaldybinis bendradarbiavimas ir gyventojų įtrauktis.

98 proc. tyrime dalyvavusių savivaldybių teigia, kad tam tikrose veiklos srityse joms turėtų būti suteikta daugiau teisių ir įgaliojimų. Daugiausia pasiūlymų sulaukė tokios sritys kaip savivaldybės biudžeto formavimas ir valstybės perduotų savivaldybėms funkcijų vykdymas, savivaldybės investicijų planavimas ir vykdymas – jose daugiau įgaliojimų siekia turėti 70–76 proc. atsakiusių savivaldybių.

Lietuvos savivaldybių asociacijos direktorė Roma Žakaitienė atkreipė dėmesį, kad pradėti reikėtų nuo Europos vietos savivaldos chartijos, vadinamosios „savivaldos konstitucijos“, kurią Lietuva jau seniai ratifikavo, bet nesilaiko įsipareigojimų. „Svarbiausia, reikalingas centrinės valdžios pasitikėjimas. Visų partijų programose daug vietos skiriama savivaldos savarankiškumui ir atėję į valdžią politikai turi minčių ir vizijų kaip ir ką reikia keisti, bet kažkodėl „biurokratinis klanas“ įveikia ir pačias geriausias idėjas, pakeičia ir naujai atėjusius žmones“, – R. Žakaitienė.

Beveik 90 proc. savivaldybių siūlo gerinti centrinės valdžios ir vietos savivaldos partnerystę didinant savivaldos įtraukimą į valstybės sprendimų priėmimą, skatinti lygiavertę abiejų valdžios lygmenų partnerystę ir pasitikėjimu grįstus santykius. Partnerystės ir savivaldos interesų atstovavimo užtikrinime itin svarbus Lietuvos savivaldybių asociacijos vaidmuo. Pastaroji, savivaldybių teigimu, turėtų tapti vienu pagrindinių partnerių Seimui ir Vyriausybei.

„Savivaldybės apklausoje išreiškė poreikį, kad asociacija aktyviau nei iki šiol dalyvautų su savivalda susijusių teisės aktų rengime. Siūlyta stiprinti savivaldybių interesų atstovavimą Seimo vietos savivaldos ir valstybės valdymo komitete, tarkime, tai galėtų būti privalomas teisėkūros projektų poveikio savivaldai išankstinis vertinimas“, – teigė „Kurk Lietuvai“ projektų vadovas Vytautas Vaitiekūnas.

„Savivaldybėms reikia daugiau aistros kautis – pačioms rengti įstatymų projektus, nes niekas už jas to nepadarys. Dabar puiki galimybė ir retas šansas, kartu su regionui dėmesį skiriančiu Prezidentu, sustiprinti savivaldą labai konkrečiais projektais ir susitarimais, o ne pavienių reikaliukų tvarkymu“, – renginyje ragino Virginija Būdienė, Vilniaus politikos analizės instituto direktorė.

Atliktas savivaldybių savarankiškumo tyrimas yra „Kurk Lietuvai“ projekto „Bendru sutarimu link savivaldos savarankiškumo stiprinimo“, vykdomo Prezidentūroje, dalis. Tyrimo rezultatai sudarys pagrindą rengiant savivaldybių savarankiškumo stiprinimo priemonių planą, kuris bus pristatytas rugsėjį planuojamo kasmetinio Regionų forumo metu.

Daugiau informacijos apie tyrimo rezultatus: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2020/03/Lietuvos-savivaldybi%C5%B3-savaranki%C5%A1kumo-tyrimas.pdf> ir projektą: <http://kurkl.lt/projektai/bendru-sutarimu-link-savivaldybiu-savarankiskumo-stiprinimo/>

„Kurk Lietuvai“ – tai profesinio tobulinimo ir gerosios užsienio praktikos pritaikymo programa Lietuvos viešajame sektoriuje, suteikianti galimybę tarptautinės patirties turintiems profesionalams prisidėti prie modernios Lietuvos ateities kūrimo. Tai pirmasis projektas „Kurk Lietuvai“ istorijoje, įgyvendinamas Prezidentūroje. Iki šiol tokie projektai buvo įgyvendinami Vyriausybės kanceliarijoje, ministerijose, savivaldybėse ir kitose viešojo sektoriaus institucijose.

< ANKSTESNIS

1 iš 8

SEKANTIS >

„Kurk Lietuvai“ inf.

Kurk
Lietuvai

Bendru sutarimu link savivaldybių savarankiškumo stiprinimo

Projekto vadovai: Skaidrilė Grigaitė-Mockevičienė,
Dovilė Sujetaitė, Vytautas Vaitiekūnas

Projekto savininkė: Rėda Brandišauskienė, LR Prezidento patarėja

Kurk
Lietuvai

Lietuvos savivaldybių tyrimas

Savivaldybių tyrimas

TIKSLAS:

- nustatyti savivaldybėms aktualiausius savarankiškumo iššūkius ir poreikius bei įvertinti, kokios priemonės ir konkretūs pokyčiai paskatintų didesnę savivaldybių savarankiškumą ir atsakomybę.

VYKDYMO TRUKMĖ: 2020/06/22 – 2020/07/17

TEMOS:

- Funkcijų pasiskirstymas, vykdymas ir finansavimas
- Savivaldybių finansinis savarankiškumas
- Tarpinstitucinis, tarpsavivaldybinis bendradarbiavimas ir gyventojų įtrauktis.

RESPONDENTAI: 55 iš 60 Lietuvos savivaldybių

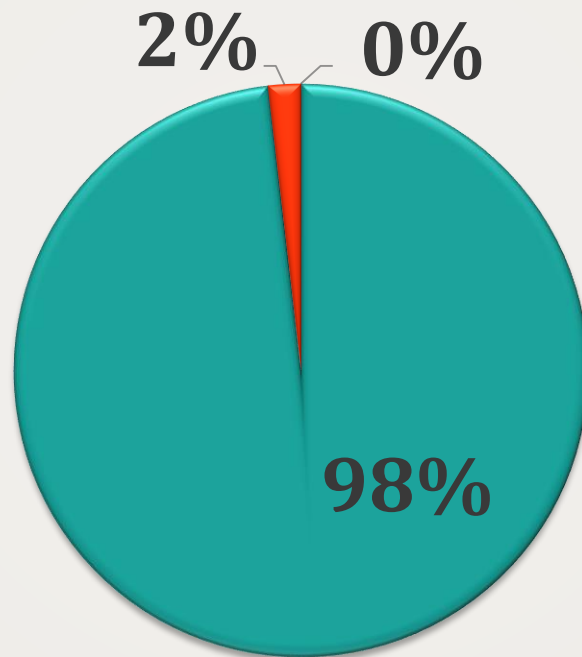

Savivaldybių tyrimas

I. Savivaldybių finansai

**Jūsų nuomone, ar yra tokių veiklos sričių, kuriose
Jūsų savivaldybei turėtų būti suteikta daugiau teisių
ir įgaliojimų? (n = 55)**

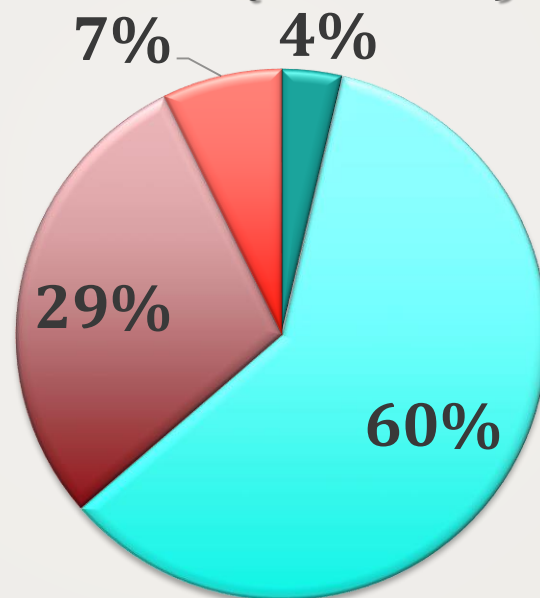

■ Taip ■ Ne ■ Nežinau

Kokiose veiklos srityse Jūsų savivaldybei turėtų būti suteikta daugiau įgaliojimų ir teisių? (n = 54)

Ar Jūsu savivaldybę tenkina dabartinė savivaldybių biudžetų pajamų formavimo tvarka (t. y. pagrindinio pajamų šaltinio – GPM įskaitymo į savivaldybių biudžetus ir perskirstymo tarp valstybės ir savivaldybės biudžetų sistema)? (n = 55)

■ Taip ■ Labiau taip ■ Labiau ne ■ Ne

BIUDŽETO FORMAVIMAS, MOKESČIAI, SKOLINIMASIS

- Nustatyti, kad dėl Seimo ir (ar) Vyriausybės sprendimų nulemtų savivaldybių pajamų pokyčių, kurie mažintų savivaldybių biudžetų prognozuojamas pajamas, pastovioji GPM dalis kompensuojama iš valstybės biudžeto 100 proc.
- Skirti savivaldybėms dalį jose veikiančių įmonių sumokėto pelno mokesčio.
- Savivaldybių biudžetų negautoms pajamoms padengti nenaudoti savivaldybių biudžetų viršplaninių pajamų.
- Visas pajamas iš nekilnojamojo turto mokesčio įskaityti į savivaldybės biudžetą.
- Leisti panaudoti nepanaudotas tikslinės valstybės biudžeto lėšas kitais biudžetiniais metais jų negrąžinant į valstybės biudžetą.
- GPM sumą, tenkančią valstybės biudžetui, suskirstyti: 0,5% Verslo plėtrai, 0,5% Turizmo plėtros skatinimui ir 99,0% valstybės reikmėms.
- Leisti skolintis įstatyme nustatytų skolinimosi limitų dydžių ribose ir panaikinti reikalavimą, kad savivaldybės gali skolintis tik tiek, kiek grąžina paskolų einamaisiais metais.
- Sukurti Vietos plėtros paskolų ir garantijų fondą.

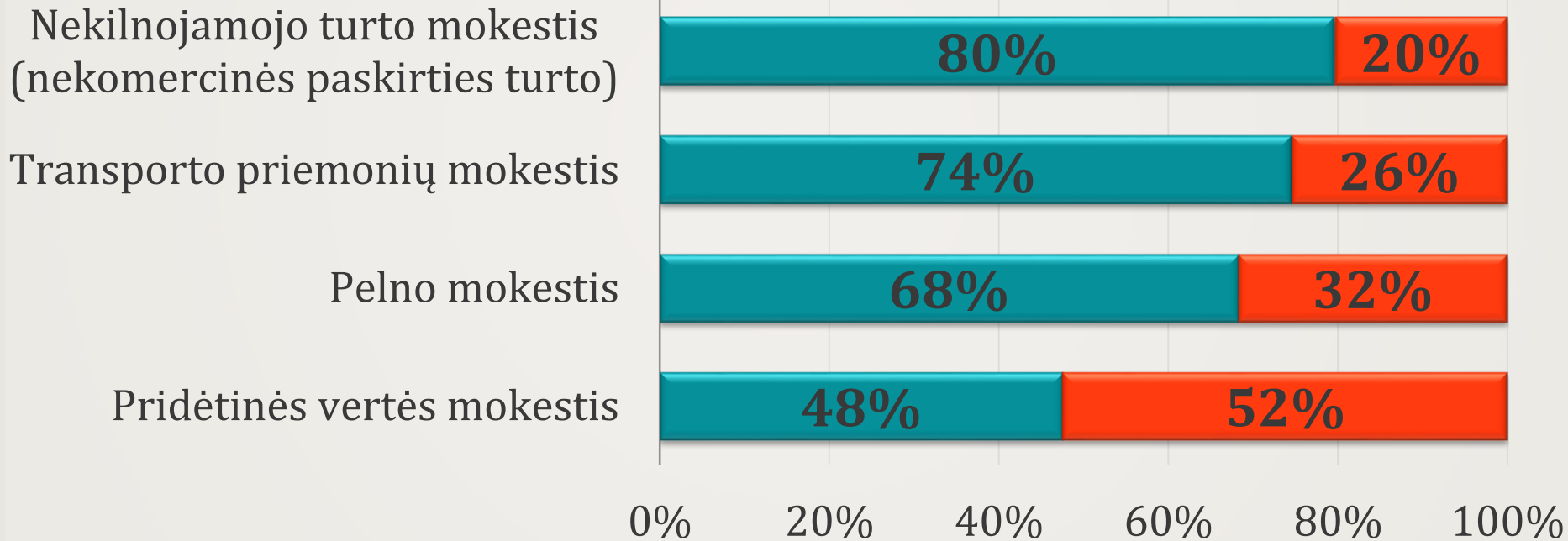
INVESTICIJŲ PLANAVIMAS, VALSTYBS PERDUOTŲ IR SAVARANKIŠKŲ FUNKCIJŲ VYKDYMAS

- Užtikrinti 100 proc. valstybės deleguotų funkcijų finansavimą ir pakeisti lėšų apskaičiavimo metodikas.
- Dalį Nacionalinės žemės tarnybos funkcijų perleisti savivaldybėms ir suteikti teisę disponuoti valstybine žeme, esančia savivaldybės teritorijoje.
- Savivaldybėms perduoti tikslinių dotacijų ugdymui administravimą ir skirstymą.
- Įteisinti privalomas konsultacijas su savivaldybėmis ne tik parengtų teisės aktų derinimo, bet ir pradinio politikos formavimo etape. Leisti savivaldybėms pasirinkti labiau jų poreikius atitinkančius modelius.
- Įtraukti savivaldybes nustatant investicijų prioritetus. Formuojant ES Struktūrinių fondų (2021-2027 m.) finansavimo priemones sudaryti galimybes savivaldybėms liberaliau pasinaudoti šiomis lėšomis. Suteikti teisę savivaldybėms savarankiškai įvardinti konkrečius tikslus ir priemones.

Jūsų nuomone, ar iš žemiau išvardintų Lietuvoje taikomų mokesčių kuris nors galėtų tapti savivaldybių savarankiškų pajamų šaltiniu?

(n = 51)

■ TAIP ■ NE

Savivaldybių tyrimas

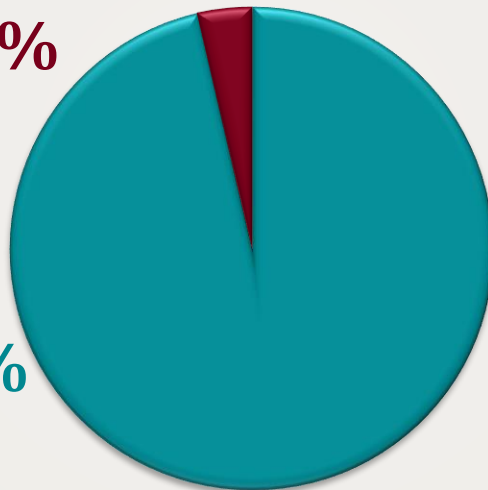
II. Funkcijų vykdymas ir jų finansavimas

Valstybės kontrolė 2019 m. atliktame audite nustatė, kad 12 iš 36 valstybinių funkcijų vykdymui neužtenka finansavimo ir savivaldybės savo biudžeto sąskaita finansuoja šias funkcijas. Kiek iš viso Jūsų savivaldybė prisidėjo prie šių funkcijų vykdymo? (n =

10.4 mln. Eur; 4%

279.3mln. Eur; 96%

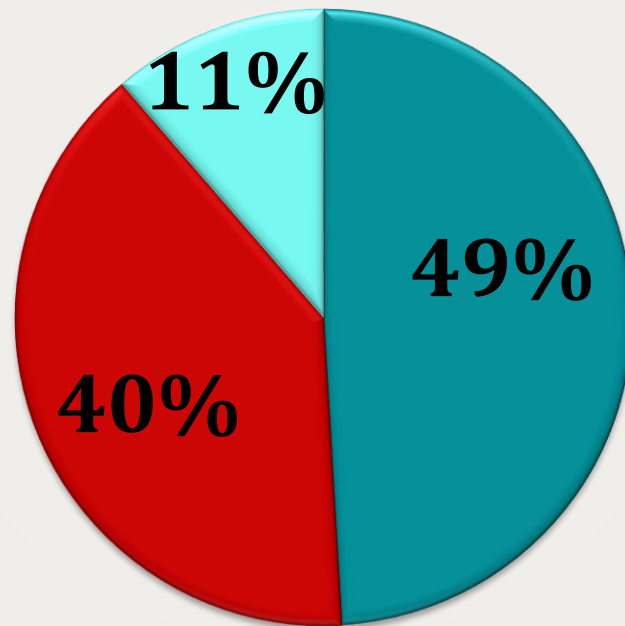
Skirtingose savivaldybėse prisidėjimas yra **nuo 1 iki 28 %**

- Valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) funkcijų vykdymui gauta 2019 m. valstybės biudžeto dotacijų suma (mln. Eur)
- Jūsų savivaldybės 2019 m. skirtos lėšos (mln. Eur) valstybinių (perduotų savivaldybėms) funkcijų vykdymui

Valstybinės funkcijos prie kurių finansavimo daugiausia prisideda savivaldybės (n = 54):

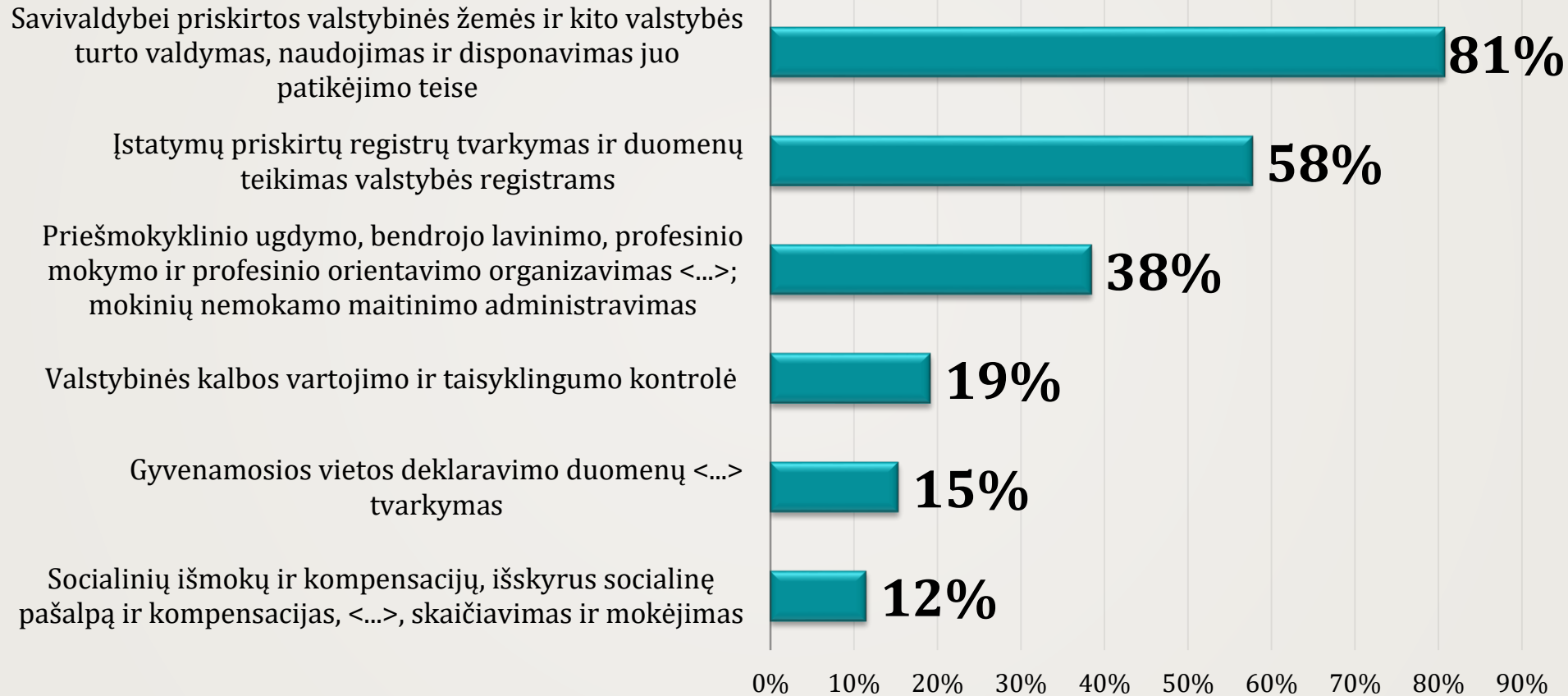

Ar, Jūsų nuomone, šiuo metu yra tokių valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) funkcijų, kurios dėl savo pobūdžio galėtų būti priskirtos savivaldybių savarankiškosioms funkcijoms?(n = 53)

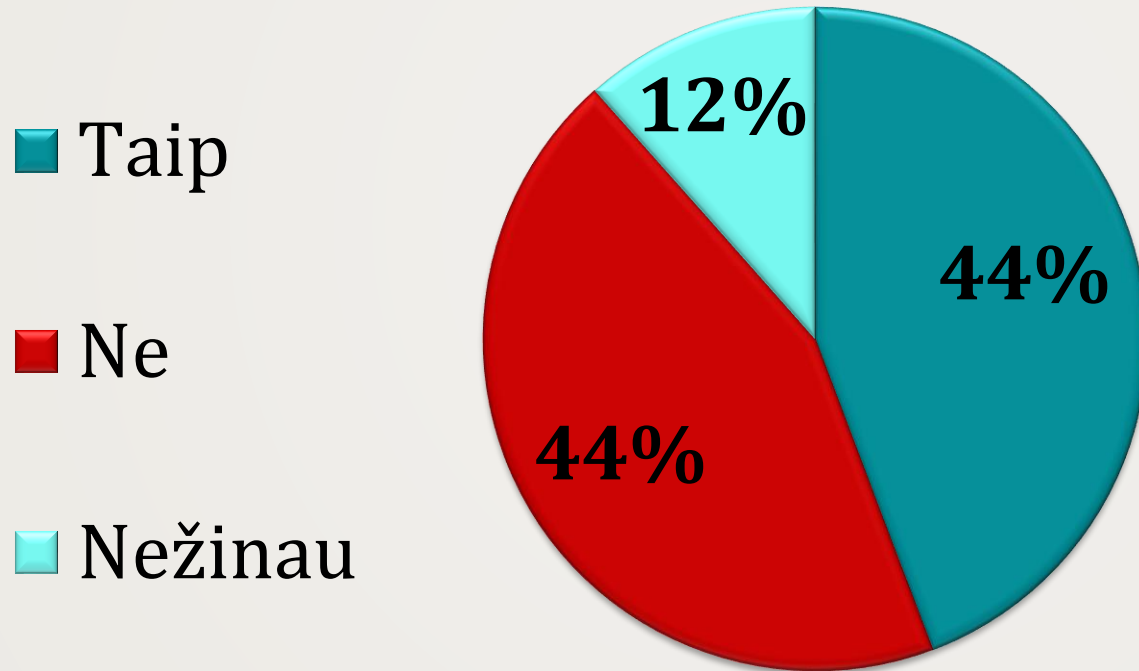

■ Taip ■ Ne ■ Nežinau

Funkcijos, kurias savivaldybės siūlo priskirti savarankiškosioms (n = 26):

Ar, Jūsų nuomone, yra Jūsų savivaldybei priskirtų funkcijų, kurias būtų tikslinga vykdyti kelioms savivaldybėms kartu ar kelių savivaldybių lygmeniu?(n =52)

Funkcijos, kurias savivaldybės siūlo vykdyti kartu (n = 23)

Ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas,
suaugusiųjų švietimas

57%

Viešasis transportas

48%

Sveikatos priežiūra

39%

Šilumos ir geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų
tvarkymo organizavimas

30%

Komunalinių atliekų tvarkymas, sąvartynų
administravimas

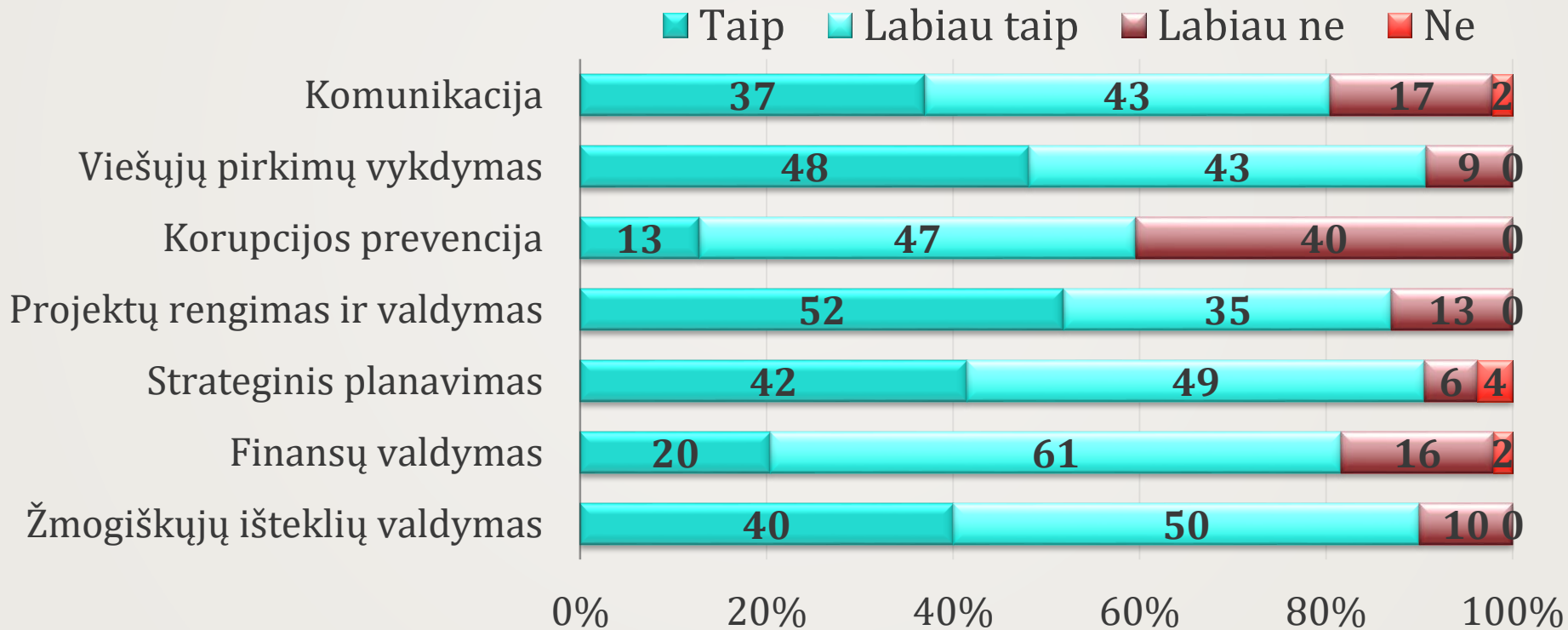
17%

Turizmo plėtra (strategijų rengimas, pažintiniai,
dviračių takai)

17%

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60%

Kokių sričių kompetencijas Jūsų savivaldybės administracijoje reikia stiprinti jau dabar ir būtų aktualiausia stiprinti, jeigu savivaldybei būtų suteiktas didesnis savarankiškumas? (n = 55)

Savivaldybių pasiūlymai, kokiais būdais būtų geriausiai stiprinti kompetencijas:

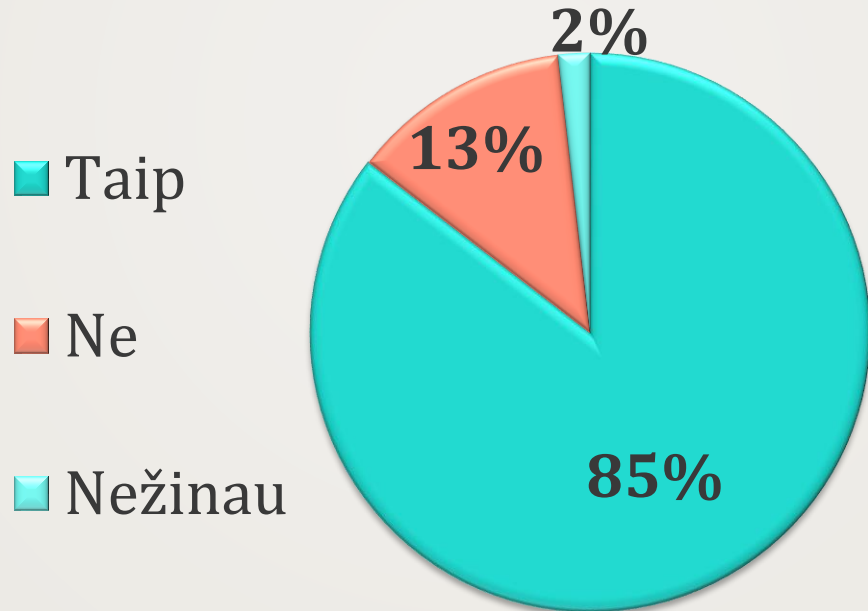
- Vieninga valstybinė kompetencijų kėlimo strategija.
- Didesni VTD įgaliojimai ir teisės organizuojant valstybės tarnautojų kompetencijų ugdymą.
- Stažuočių organizavimas, dalinimasis gerąja patirtimi.
- Praktiniai seminarai, konsultacijos su sričių profesionalais.
- Didesnis savivaldybių savarankiškumas savivaldybės žmogiškųjų išteklių valdymo srityje (skelbiant atrankas į valstybės tarnautojų pareigas).
- Valstybės parama stiprinant kompetencijas, rengiant bendrus projektus.
- Lean sistemos diegimas visose biudžetinėse įstaigose.

Savivaldybių tyrimas

III. Tarpsavivaldybinis bendradarbiavimas bei viešojo ir privataus sektorių partnerystė

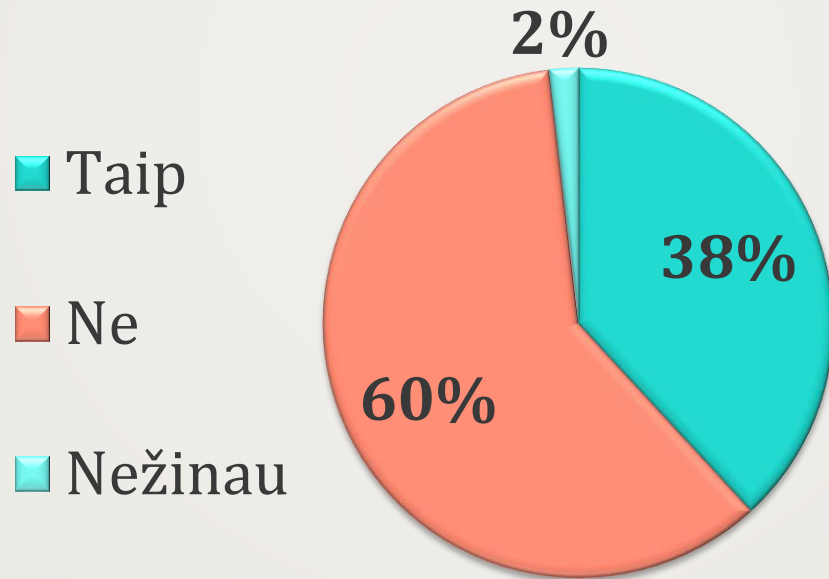
**Ar Jūsų savivaldybė per
pastaruosius 5-erius metus
vykdė/vykdo bendrus projektus
su Jūsų regiono ar kitomis
kaimyninėmis savivaldybėmis?
(n = 55)**

Poreikis ir nauda:

- Mažesni finansiniai, žmogiškieji ir administravimo kaštai.
- Teikiamos paslaugos neapsiriboja viena savivaldybe.
- Partneryste siekiama aukštesnio vertinimo balo ES projektų finansavime.
- Skatinamas bendradarbiavimas, o ne konkurencija - dalijamasi patirtimi.
- Bendra infrastruktūra didina teikiamų paslaugų plėtrą ir galimybes.

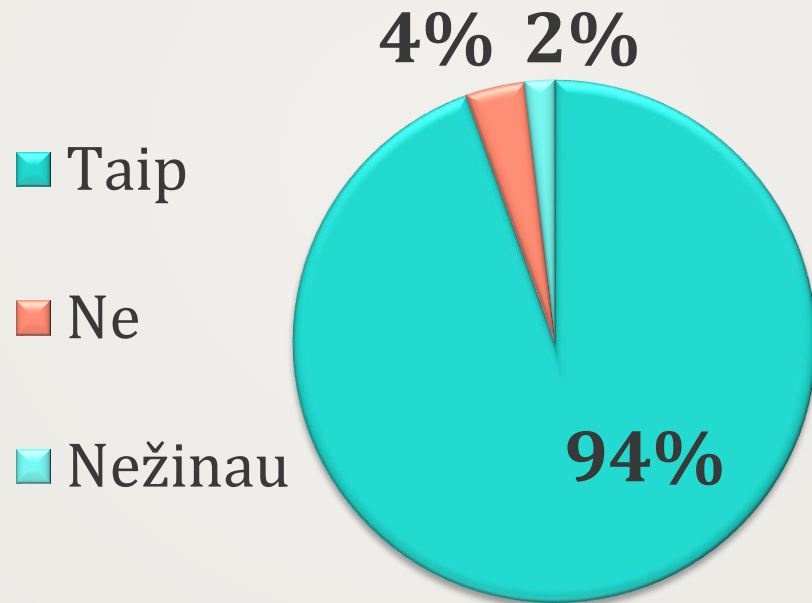
Ar Jūsų savivaldybė per pastaruosius 5-erius metus vykdė/vykdo viešojo ir privataus sektorių partnerystės (VPSP) projektus? (n = 55)

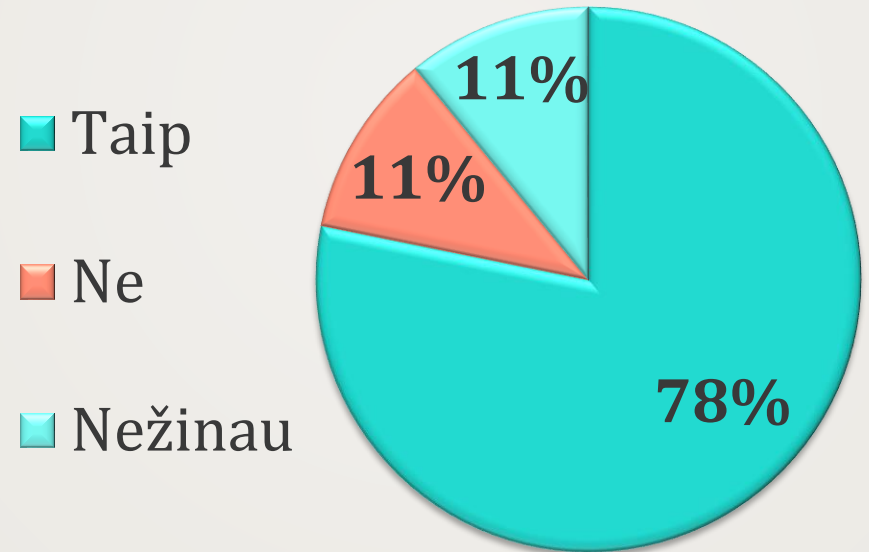
VPSP vykdymo sunkumai:

- Sudėtingas Koncesijos įstatymas ir įgyvendinimo procesas. Ilga procedūrų trukmė.
- Mažai gerosios praktikos pavyzdžių.
- Kompetencijos ir teisinių žinių trūkumas.
- Mažas susidomėjimas konkursais. Sunku rasti operatorių.
- Trupi tiek nuomos, tiek koncesijos terminai.

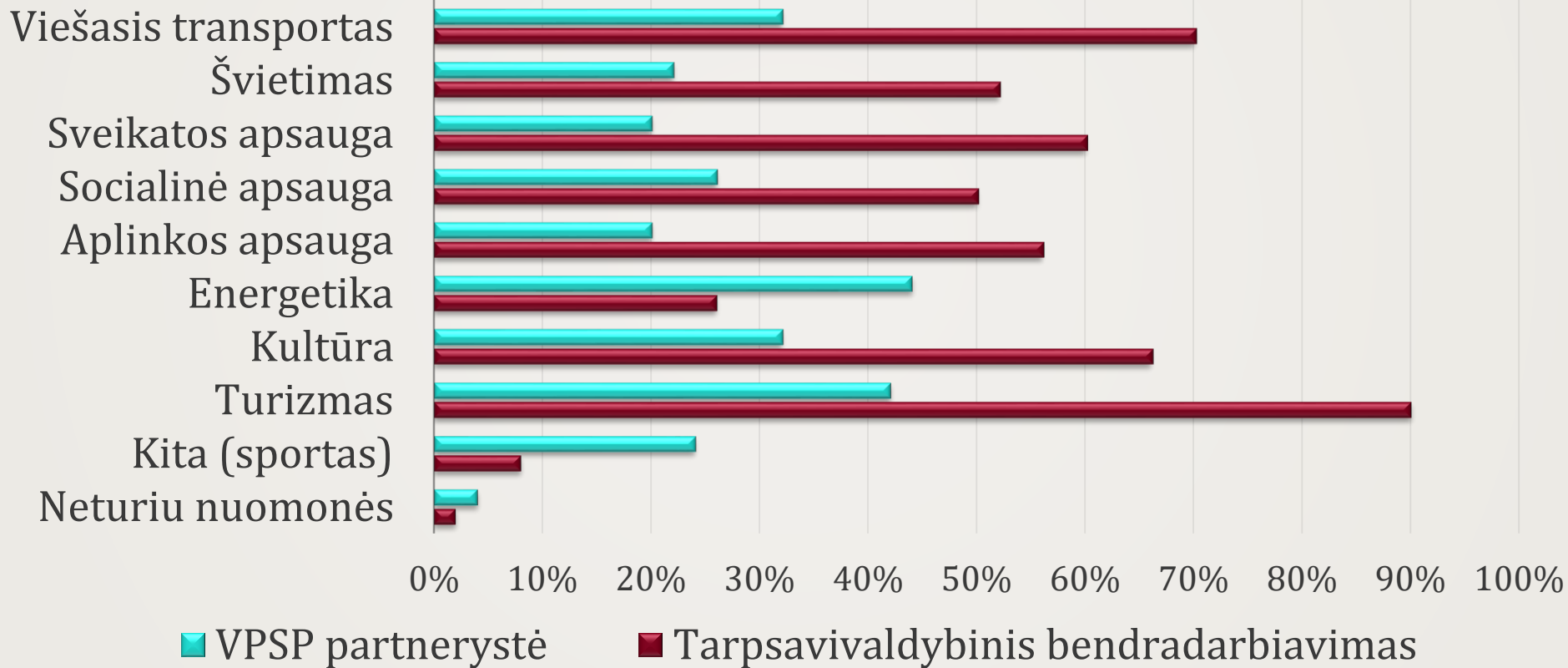
Ar Jūsu savivaldybė būtų linkusi ir (ar) planuoja bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis, vykdant bendrus projektus? (n = 55)

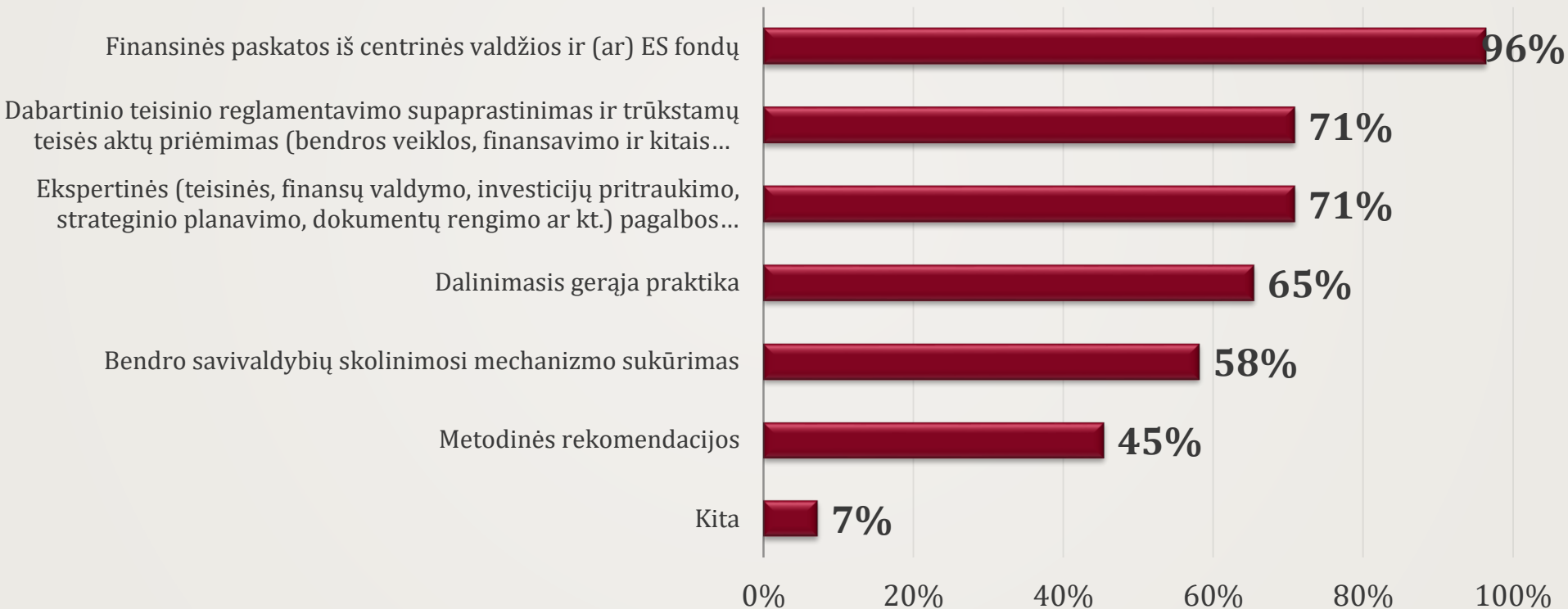
Ar Jūsų savivaldybė būtų linkusi ir (ar) planuoja vykdyti VPSP projektus? (n = 55)

Kokiose veiklos srityse Jūsų savivaldybė būtų linkusi ir (ar) planuoja bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis ir (ar) vykdyti VPSP? (n = 50)

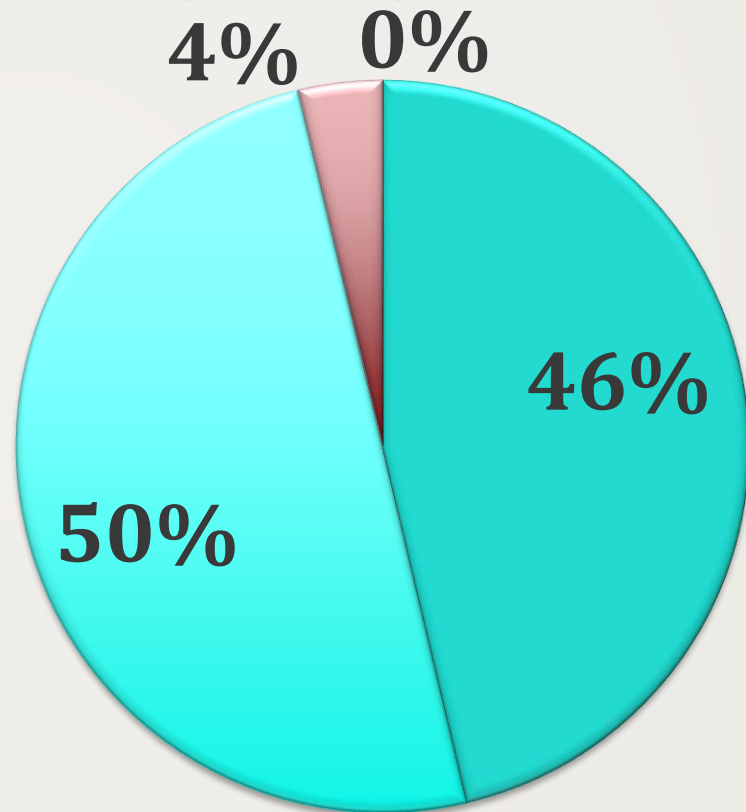

Kas paskatintų Jūsų savivaldybę vykdyti bendrus projektus (investicijų, viešųjų paslaugų teikimo ir kt.) su kitomis savivaldybėmis ir (ar) vykdyti VPSP? (n = 55)

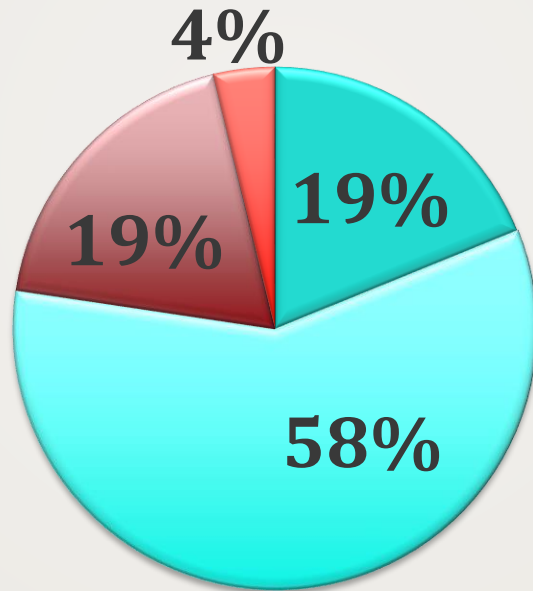
Kaip vertinate Lietuvos savivaldybių asociacijos (LSA) darbą dabartinio jai suteikto mandato ribose? (n = 54)

- Teigiamai
- Labiau teigiamai
- Labiau neigiamai
- Neigiamai

Ar, Jūsų nuomone, LSA turi pakankamai teisių ir įgaliojimų atstovauti visų savivaldybių interesus?

(n = 53)

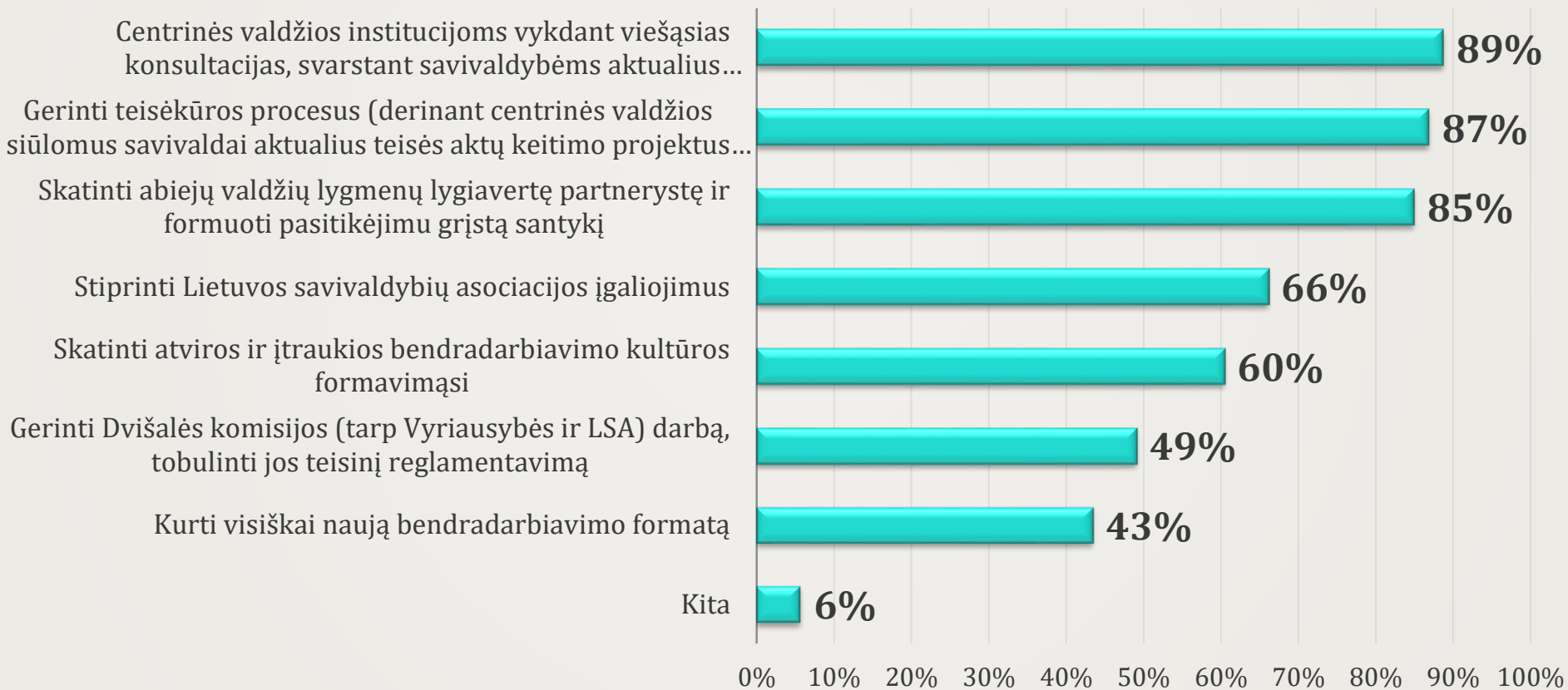

■ Taip ■ Labiau taip ■ Labiau ne ■ Ne

Savivaldybių pasiūlymai LSA veiklos tobulinimui:

- Įtraukti LSA į su savivalda susijusių teisės aktų rengimą ir priėmimą.
- Turėti LSA atstovus Seimo VSVK arba atskiroje Seimo komisijoje
- Nustatyti ilgesnį terminą savivaldybėms siunčiamų teisės aktų projektų derinimui.
- Užtikrinti grįžtamąjį ryšį savivaldybėms apie pateiktus pasiūlymus ir priimtus sprendimus.
- Stiprinti žmogiškuosius išteklius ir kompetencijas.

Jūsų nuomone, kaip būtų galima gerinti Jūsų savivaldybės ir (ar) visos savivaldos bendradarbiavimą su centrinės valdžios institucijomis? (n = 53)

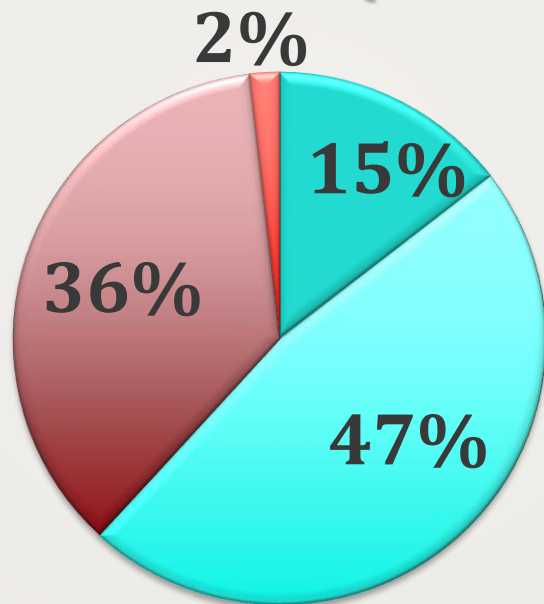

Savivaldybių tyrimas

IV. Gyventojų įtrauktis

Ar Jūsų savivaldybės gyventojai, bendruomenės aktyviai išitraukia svarstant vietos savivaldai aktualius klausimus? (n = 55)

■ Taip ■ Labiau taip ■ Labiau ne ■ Ne

Neįsitraukimo priežastys:

- Netikėjimas jog savivaldybė atsižvelgs į bendruomenės nuomonę.
- Nepasitikėjimas valdžios institucijomis.
- Savanoriška veikla lemia motyvacijos stoką.
- Gyventojai rūpinasi tik juos tiesiogiai liečiančiais klausimais.
- Silpnėjančios jaunimo organizacijos. Bendruomenių gyventojų amžius senėjimas.

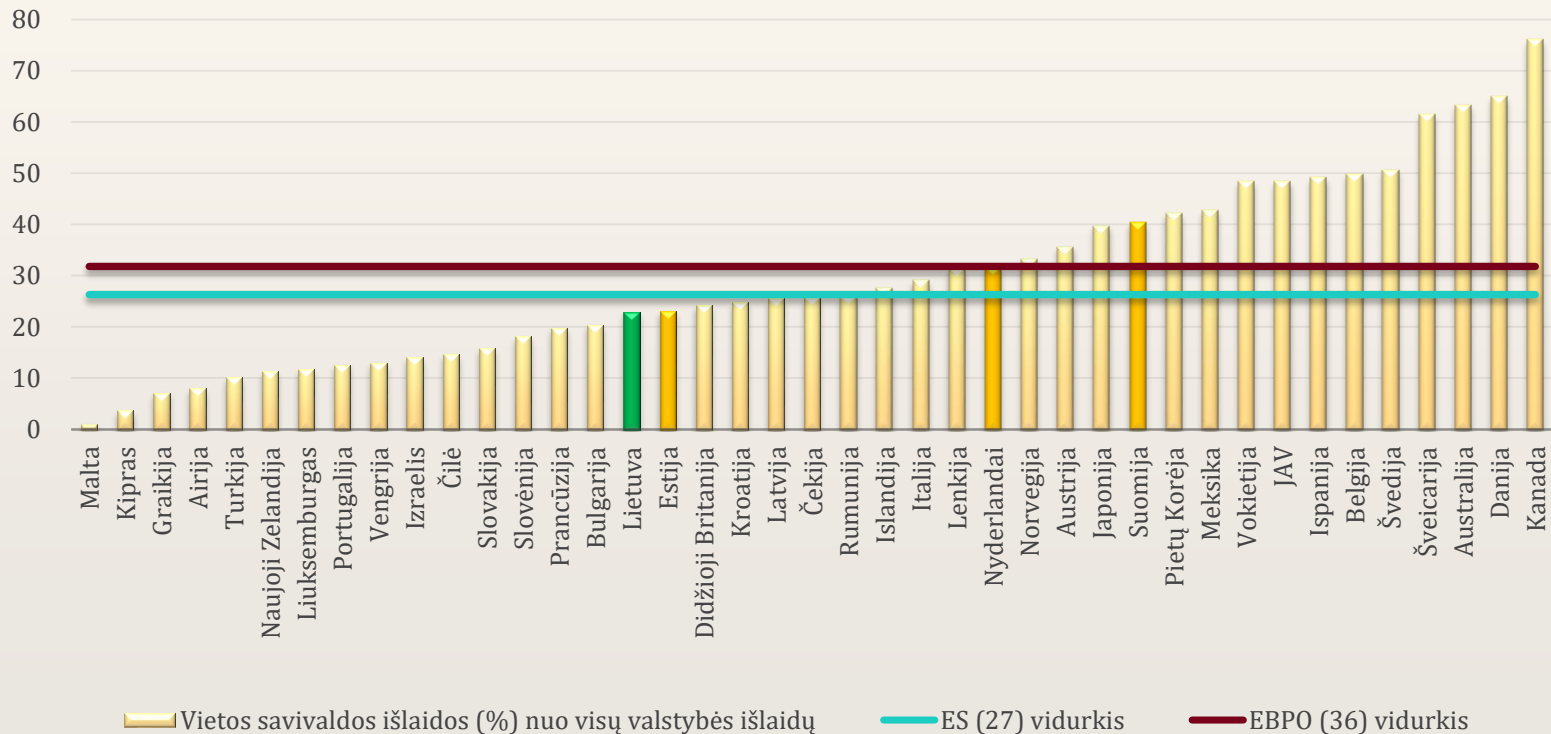
Kurk
Lietuvai

**Decentralizacijos patirtis ir
galimybės Lietuvai:
užsienio šalių gerųjų praktikų
analizė
(tarpiniai rezultatai)**

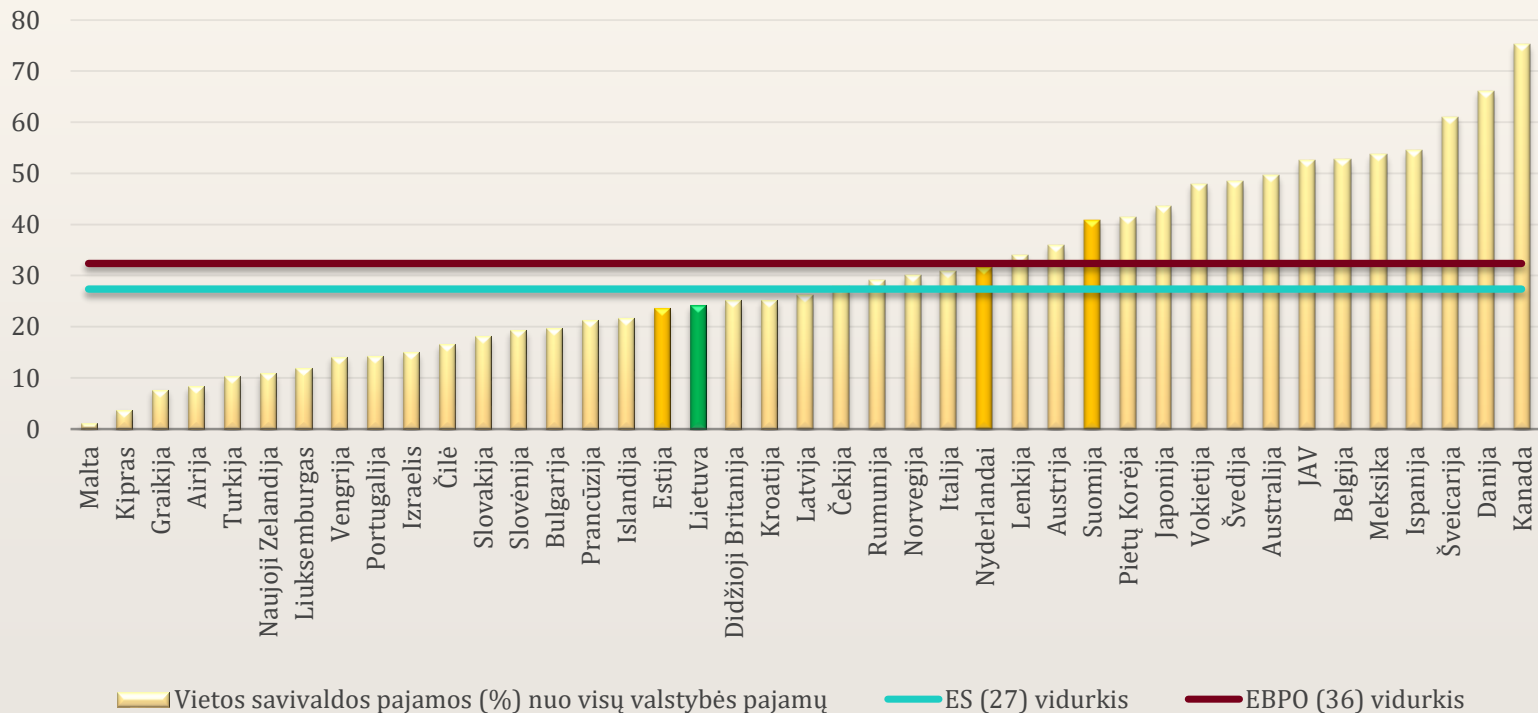
Analizės dalys

1. Lietuva tarptautiniame kontekste
2. Užsienio pavyzdžiai
Three circular icons representing the national flags of Finland (white with a blue cross), Hungary (red, white, and blue horizontal stripes), and Estonia (black, white, and blue horizontal stripes).
3. „Pamokos“ Lietuvai

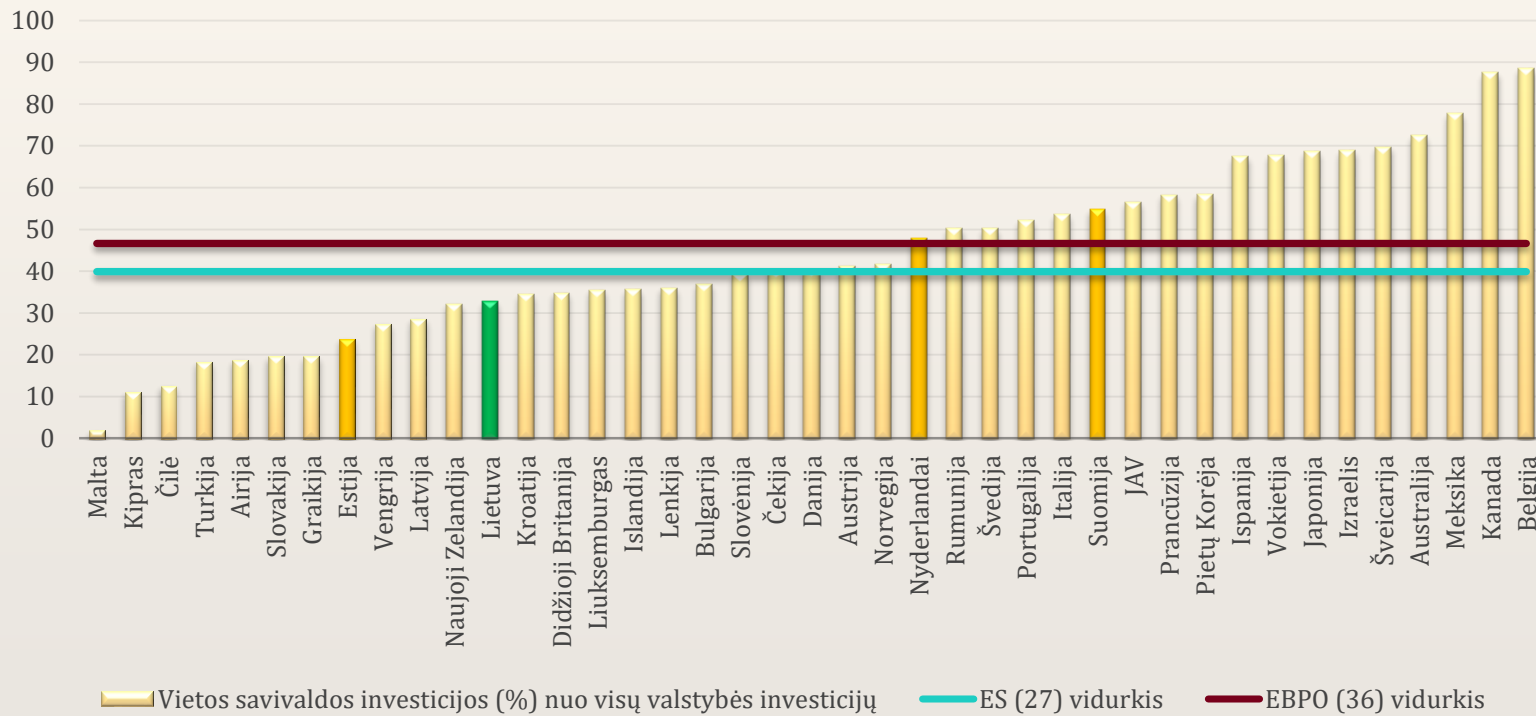
Decentralizacijos lygis Lietuvoje, ES ir EBPO šalyse: vietos savivaldos išlaidos (%) nuo visų valstybės išlaidų

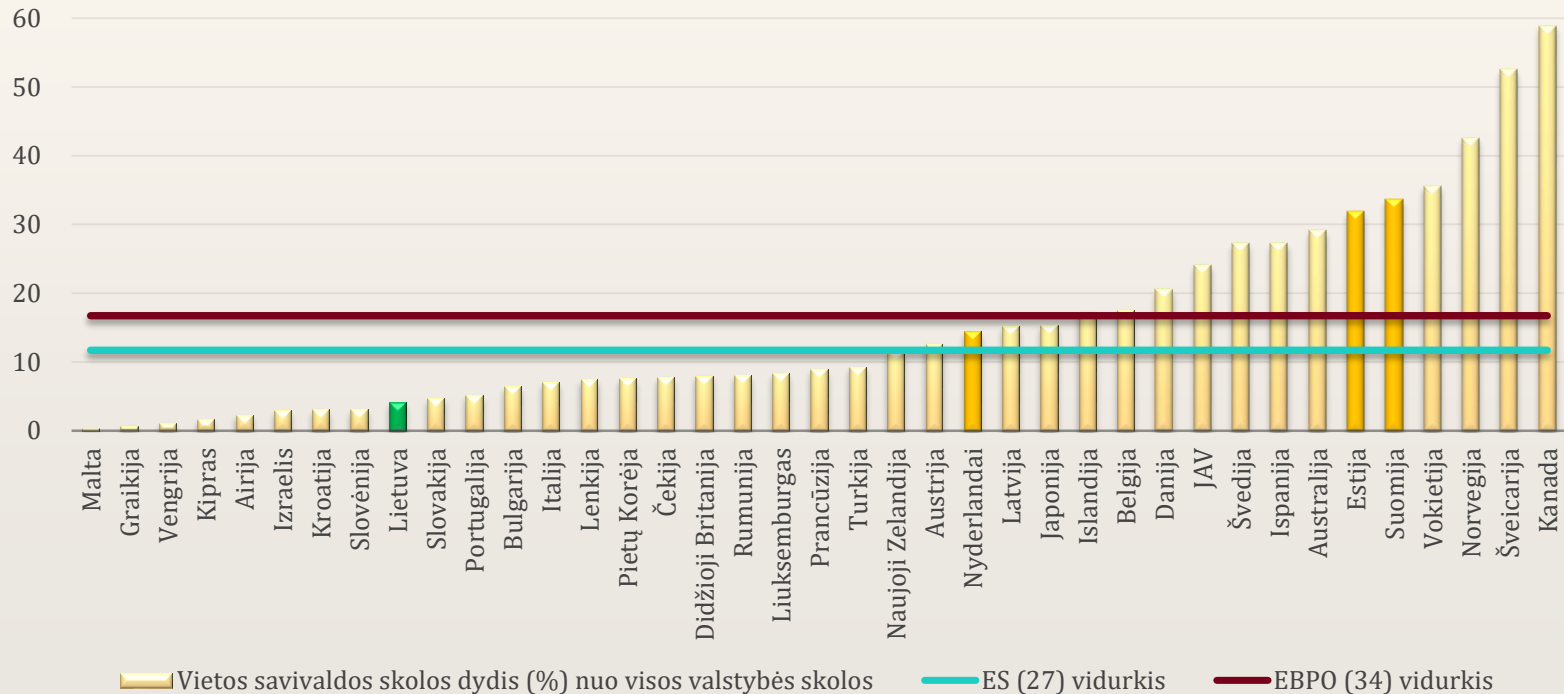
Decentralizacijos lygis Lietuvoje, ES ir EBPO šalyse: vietos savivaldos pajamos (%) nuo visų valstybės pajamų

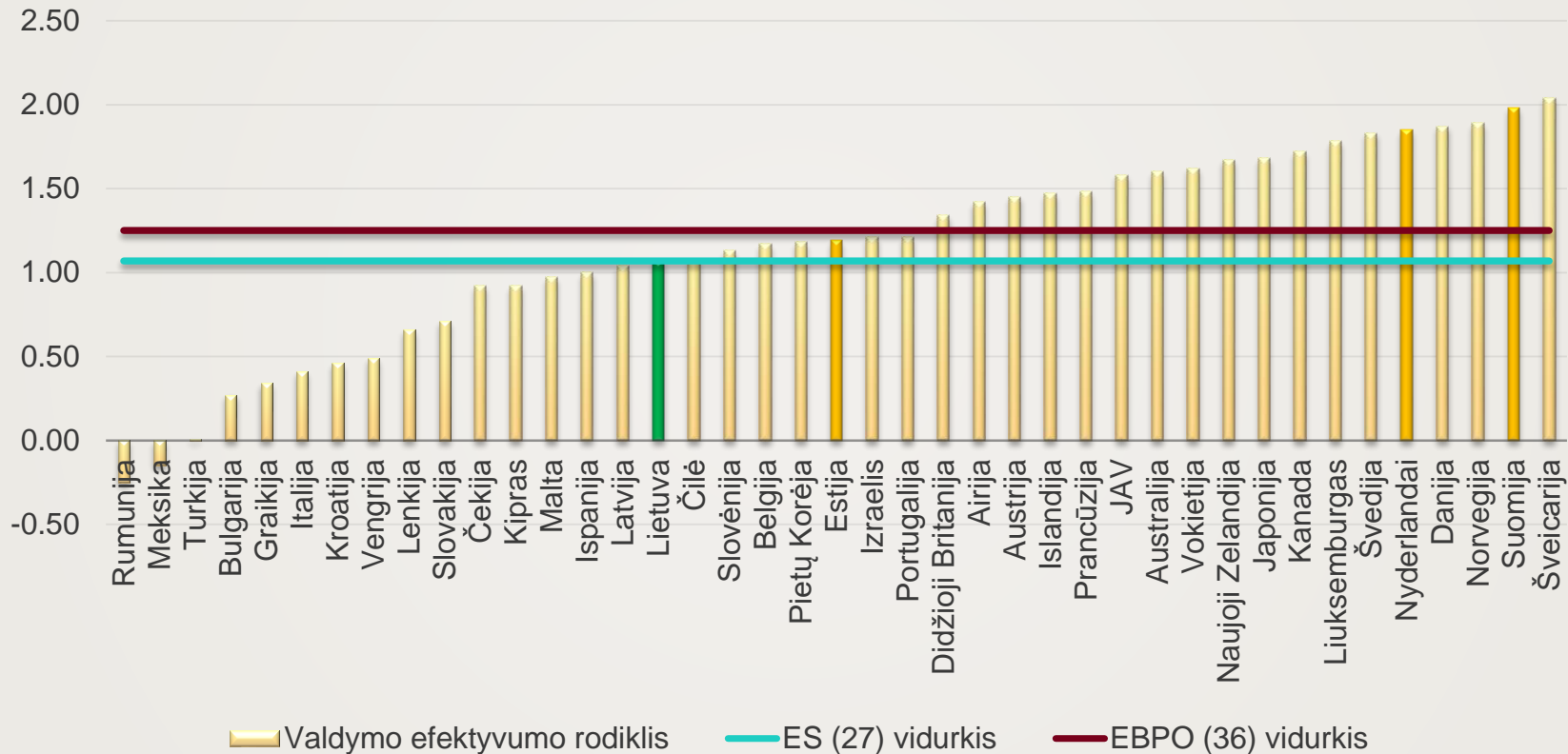
Decentralizacijos lygis Lietuvoje, ES ir EBPO šalyse: vietos savivaldos investicijos (%) nuo visų valstybės investicijų

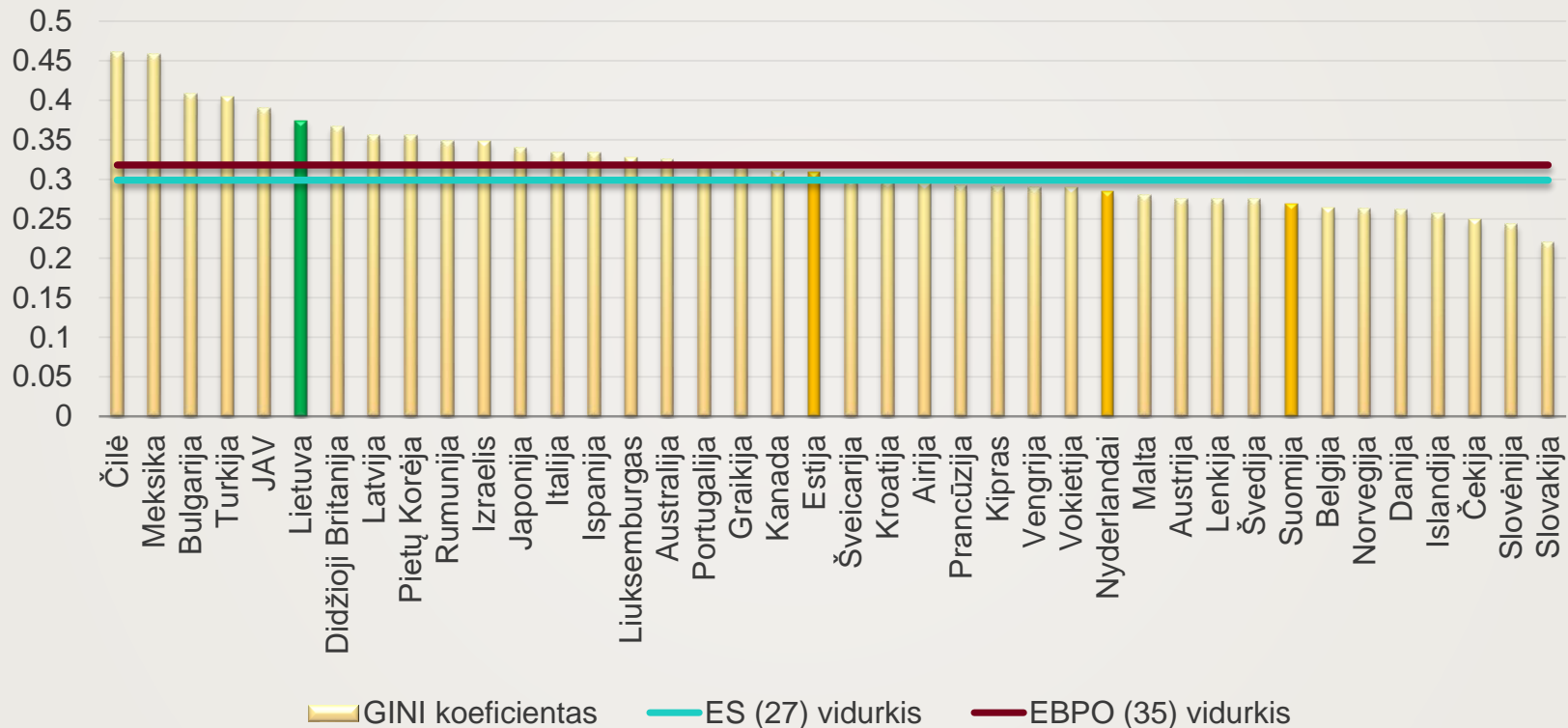
Decentralizacijos lygis Lietuvoje, ES ir EBPO šalyse: vietos savivaldos **skolos** dydis (%) nuo visos valstybės skolos

Valdymo efektyvumo rodiklis (-2.5 iki +2.5) (pagal *Worldwide Governance Indicators 2018*)

Pajamų nelygė: GINI koeficientas (0 = visiška lygė; 1 = visiška nelygė)

Suomija:

Valdymas: decentralizuotas unitarinis

Populiacija: 5.5 mln

Savivald. skaičius: 310

Savivald. dydis: nuo ~100 iki ~630 000 gyv. (daugumoje mažiau nei 6000 gyv.)

- **Savivalda turi 535 funkcijas**, tarp jų - pirminė atsakomybė už socialinę apsaugą, sveikatos priežiūrą, švietimą, kultūrą bei aprūpinimą infrastruktūra.
Ministerijų vaidmuo - strateginis, konsultacinis.
- **Regioninis ir funkcinis bendradarbiavimas: privalomas** (savivaldybėms iki 20 000 gyv.) švietime, sveikatos apsaugoje, viešajame transporte; ir **savanoriškas**.
- Savivaldybės **pačios organizuoja savo veiklos administravimą, finansus ir priežiūrą.**

- **Biudžetas:** vieneriems ateinantiems metams + kelerių metų finansinis “subalansuotas” planas.
- **Skola neribojama:** savivaldybė pati sprendžia dėl jos dydžio, tiekėjo ir finansinių instrumentų, pati vertina riziką ir atsiperkamumą.

Gali skolintis iš EIB, NIB, ET Plėtros banko, komercinių bankų ir *Municipality Finance plc*, kurio finansavimą garantuoja Savivaldybių garantijų valdyba.

- Aukšta savivaldos **pajamų autonomija:**

50 % iš vietos mokesčių (savivaldos pajamų mokestis, nuosavybės mokesčiai, taip pat dalis verslo pelno mokesčio);

20 % valstyb. subsidijos;

30 % (pardavimų grąža, SĮ pajamos, leidžiamos obligacijos, skola ir kt.).

Nyderlandai:

Valdymas: decentralizuotas unitarinis
Populiacija: 17.3 mln
Savivald. skaičius: 355
Savivald. dydis: nuo ~1000 iki ~870 000 gyv.

- **Decentralizuota *co-government* sistema:**
Stipri centrinės valdžios ir savivaldos partnerystė;
Code on Inter-administrational Relations.
- **Stiprus SA vaidmuo:**
Stipriausia lobizmo organizacija šalyje;
Ekspertinės paramos programos savivaldybėms;
Derybos dėl Savivaldos fondo;
Atstovavimas teisme.

- **Decentralizuojama socialinė apsauga:** vaikų ir jaunimo parama, užimtumas, slauga ir senelių priežiūra.
- **Regioninis bendradarbiavimas privalomas** (pvz., darbo rinkos regionai) ir **savanoriškas** dėl paslaugų teikimo.
- **Aukšta fiskalinė drausmė:**
 - tvarumą prižiūri provincijos (regionai);
 - Nyderlandų savivaldybių bankas (50 % akcijų priklauso valstybei).
- **20 % savivaldos pajamų iš vietos mokesčių:**
nekilnojamo turto mokestis, turizmo mokesčiai, pelno mokestis, priemiesčių mokesčiai, parkavimo įkainiai, šiukšlių surinkimo bei kanalizacijos apmokestinimas, šunų mokestis, reklamos įkainiai ir kt.
Tarifus nustato savivaldybių tarybos.

Estija:

Valdymas: unitarinis

Populiacija: 1.3 mln

Savivald. skaičius: 2017 m. vietoj 213 liko 79

Savivald. dydis: vid. 17 000 gyv.

- **Daugiausiai pažangos decentralizacijoje EBPO (Suomijos pavyzdžiu)**
- 2017 m. **administracinė reforma**
- **Toliau peržiūrimas savivaldybių finansavimas ir funkcijos:**

Estijos biudžeto 2020-2023 ir stabilumo strategijoje numatyta didinti savivaldos išlaidų dalį, rengti pasiūlymus fiskalinei decentralizacijai, keisti vietos finansavimo principus ir suteikti daugiau galių savivaldai vystant verslo aplinką.

- **Švietimas:**

Estijos švietimo ir mokslo strategijoje 2021-2035 planuojama „nematoma švietimo sistema“ - lanksti bei pritaikyta individualiems mokinio bei bendruomenės poreikiams, kurioje bendradarbiauja vietos verslas ir pilietinės organizacijos.

EBPO decentralizacijos patirtis:

NAUDOS:

- Tvarus ir tolygus ekonominis augimas, kurį skaitina regioninė konkurencija, interesų išskaidymas, mokesčių decentralizacija ir kt.
- Aukštesnė paslaugų kokybė ir efektyvumas gyventojams ir verslui. Tai daro poveikį pasitikėjimui, įtraukčiai ir skaidrumui.
- Vietos poreikių ir regioninių skirtingumų atliepimas.
- Mažinama nelygybė tarp vidutinės ir aukštos pajamų grupių ir jų viduje.

IŠŠŪKIAI:

- Kompleksinės ir sudėtingesnės valdymo sistemos;
- Nelygybė žemiausių pajamų grupėje;
- Masto ekonomikos praradimai;
- Informacinis „nutolimas“ nuo centrinės valdžios.

PAMOKOS:

- Naudos/rizikos priklauso nuo nuoseklaus decentralizacijos „dizaino“ ir konkrečios šalies konteksto;
- Būtinios fiskalinio „išlyginimo“ priemonės;
- Kertiniai faktoriai: nuosavos pajamos bei mokesčių autonomija;
- Aiškus funkcijų ir atsakomybių padalijimas (horizontaliai bei vertikalčiai);
- Skaidrumas, dalijimasis duomenimis, veiklos stebėseną ir koordinavimas.

Hansjörg Blöchliger, EBPO vyr.ekonomistas*

- „Lietuvoje ne tik fiskalinės taisyklės yra išimtinai griežtos, bet ir visos savivaldybių elgesį apibrėžiančios taisyklės EBPO priklauso griežčiausioms: biudžeto taisyklės, išlaidų sudėtis ir apribojimai, tikslų nustatymas ir kt“.
- „Ne tik pagal išlaidas, bet ir savivaldybių pajamas – **Lietuvos savivaldybės realiai pajamų neturi**“.
- „Savivaldybės visada liks šiek tiek „vaikai“ – bet galime rinktis ar penkerių metų amžiaus, ar septyniolikos su puse.“
- „Decentralizacija tuo naudingesnė, kuo politinės ir administracinės institucijos šalyje veikia geriau, o **Lietuvos institucijų kokybė jau pakankamai aukšta**.“
- „Rizikos yra gerokai mažesnės nei manote. <..> Priėmus ryžtingus sprendimus, decentralizacijos rezultatus ir naudą galima pamatyti gana greitai. **Institucijos prisitaiko, o savivalda išvysto reikiamas kompetencijas daug greičiau nei manoma**. <..> Lietuvai didžiausią decentralizacijos poveikį duotų **švietimo srities peržiūra**.“
- „Decentralizacija – bene labiausiai politizuotas klausimas EBPO, nes remiasi į konstitucinius kiekvienos šalies pagrindus. **Pokyčiams reikalinga stipri politinė valia**, o ekonomiškai nustatyti atsakomybių ir finansų pasidalijimą – lengvoji dalis.“

Ačiū už dėmesį!

Skaidrilė Grigaitė –

Dovilė Sujetaitė

Vytautas Vaitiekūnas

Rėda Brandišauskienė

Mockevičienė
skaidrile.grigaitė@prezidentas.lt

dovile.sujetaite@prezidentas.lt
+370 627 35250

vytautas.vaitiekunas@prezidentas.lt
+370 679 70729

reda.brandisauskiene@prezidentas.lt

+370 615 29987

